

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
(актуальна судова практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за січень – квітень 2022 року

Зміст

1. Щодо майна, яке входить до складу фермерського господарства як цілісного майнового комплексу, та порядку його відчуження	5
2. Щодо порядку набуття суб'єктами господарювання права користування водними об'єктами	7
3. Щодо підтвердження факту припинення користування орендарем наданою йому для будівництва земельною ділянкою	12
4. Щодо підстав для відмови в припиненні дії свідоцтва на знак для товарів і послуг та доказів використання знака	14
5. Щодо відсутності в організації колективного управління права власності на об'єкти інтелектуальної власності (майноих прав на них), які передаються їй в управління	17
6. Щодо письмової форми договору, що укладається між юридичними особами, та доказів, які підтверджують прийняття юридичною особою пропозиції укласти договір, і виникнення зобов'язань за ним	20
7. Щодо належних відповідачів у справі за позовом про визнання недійсним договору	24
8. Щодо повернення виконаного за недійсним правочином у разі, коли тільки одна із сторін здійснила його виконання	26
9. Щодо відповідальності продавця за недоліки товару, на який надана гарантія	29
10. Щодо проведення конкурсної процедури при передачі в оренду цілісного майнового комплексу комунального підприємства в разі, якщо орендарем такого комплексу бажає стати господарське товариство, утворене представниками трудового колективу цього підприємства	32
11. Щодо порядку внесення змін у договір про надання послуг із розподілу електричної енергії в разі, якщо відбулася зміна власника об'єкта (електрифікованої споруди, її частини)	35
12. Щодо неефективного способу захисту права в разі подання самостійних позовних вимог про визнання відсутнім права у кредитора вимагати від боржника сплати боргу за кредитним договором	40
13. Щодо порядку заміни члена наглядової ради, який є представником акціонера	42
14. Щодо можливості заперечувати в суді належність, допустимість та достовірність акта перевірки як доказу встановлених порушень у разі недотримання адміністративної процедури оскарження акта перевірки	46

15. Щодо порядку обчислення початку перебігу безплатної доби зберігання вантажу при нарахуванні збору за зберігання вантажу в разі затримки вагонів на станції призначення	49
16. Щодо оплати медичних послуг гемодіалізу, які надавав заклад охорони здоров'я на виконання програми з надання медичної допомоги хворим нефрологічного профілю поза межами дії договорів про надання медичних послуг	51
17. Щодо підстав зняття арешту з майна боржника	54
18. Щодо правил обчислення строку для звернення із скаргою на дії (бездіяльність) державного виконавця та наслідків його пропуску	56
19. Щодо вручення судових документів нерезидентам	58

Перелік уживаних скорочень

АМКУ	– Антимонопольний комітет України
ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВК України	– Водний кодекс України
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань
ЗК України	– Земельний кодекс України
Закон про банкрутство	– Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом"
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КМУ	– Кабінет Міністрів України
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ПК України	– Податковий кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. Щодо майна, яке входить до складу фермерського господарства як цілісного майнового комплексу, та порядку його відчуження

До складу фермерського господарства як цілісного майнового комплексу входить майно, передане до складеного капіталу, нерозподілений прибуток, майнові та інші зобов'язання.

Частка у статутному (складеному) капіталі фермерського господарства не входить до складу цілісного майнового комплексу, адже не належить фермерському господарству, а є власністю його членів.

Відчуження фермерського господарства як цілісного майнового комплексу допускається лише за цивільно-правовими угодами та на підставі відповідного рішення членів фермерського господарства.

Обмеження щодо суб'єктного складу членів фермерського господарства (за винятком набуття членства юридичною особою) не стосуються випадку, коли частка в статутному (складеному) капіталі фермерського господарства належить 100 % одній особі. У такому разі зазначена особа за аналогією механізму відчуження частки учасником товариства з обмеженою відповідальністю, визначеною статтею 21 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», може відчужити належну їй частку (100 %) іншій особі – не обов'язково члену своєї сім'ї, адже бути головою фермерського господарства має право будь-яка особа і не вимагається, щоб вона була пов'язана родинними / сімейними стосунками з відчужувачем частки в статутному (складеному) капіталі фермерського господарства

КГС ВС розглянув справу за позовом ОСОБА_1 до Фермерського господарства "Степове" (далі – ФГ "Степове"), ОСОБА_2, ОСОБА_3 про витребування майна ФГ "Степове" як цілісного майнового комплексу, до складу якого входить майно, набуте фермерським господарством та зобов'язання уповноваженого суб'єкта державної реєстрації вчинити необхідні реєстраційні дії щодо реєстрації за ОСОБА_1 прав єдиного засновника ФГ "Степове".

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ОСОБА_1 (продавець) та ОСОБА_2 (покупець) укладено договір купівлі-продажу частки статутного капіталу ФГ "Степове", відповідно до п. 1.1 якого продавець зобов'язується передати 100% статутного капіталу ФГ "Степове" у власність покупця, а покупець зобов'язується прийняти у власність 100% статутного капіталу ФГ "Степове". Проведено державну реєстрацію змін до установчих документів та зареєстровано статут господарства в новій редакції, відповідно до якого єдиним засновником та головою господарства стала ОСОБА_2.

Згідно з витягом з ЄДР, сформованого станом на 15.01.2021, засновником ФГ "Степове" зазначено ОСОБА_2 та ОСОБА_3. Відповідно до договору купівлі-продажу частки статутного капіталу ФГ "Степове" від 10.07.2018, ОСОБА_2 продала ОСОБА_3 1% статутного капіталу ФГ "Степове" у власність. Відповідні зміни зареєстровані в ЄДР. Також в матеріалах справи наявна заява ОСОБА_3 про вихід із складу засновників; відповідні зміни щодо складу учасників не внесено до ЄДР.

В обґрунтування позовних вимог позивач стверджує, що ОСОБА_2 незаконно набула право власності на майно – цілісний майновий комплекс ФГ “Степове”, оскільки не було укладено договорів про відчуження цілісного майнового комплексу та не приймалось жодних рішень, чим порушені права позивача, як засновника ФГ “Степове”.

У відзиві на позовну заяву ФГ “Степове” стверджувало, що ОСОБА_1, як фізична особа, ніколи не набувала на праві власності нерухоме майно – цілісний майновий комплекс ФГ “Степове” та не реєструвала за собою право власності на таке нерухоме майно; ОСОБА_1 на підставі договору безоплатної передачі корпоративних прав набула не право власності на нерухоме майно – цілісний майновий комплекс ФГ “Степове”, а на корпоративні права (частку в статутному капіталі).

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до статті 19 Закону України “Про фермерське господарство” до складу майна фермерського господарства (складеного капіталу) можуть входити: будівлі, споруди, облаштування, матеріальні цінності, цінні папери, продукція, вироблена господарством в результаті господарської діяльності, одержані доходи, інше майно, набуте на підставах, що не заборонені законом, право користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будівлями, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права (в тому числі на інтелектуальну власність), грошові кошти, які передаються членами фермерського господарства до його складеного капіталу.

Згідно із частинами першою, третьою статті 20 Закону України “Про фермерське господарство” майно фермерського господарства належить йому на праві власності. У власності фермерського господарства може перебувати будь-яке майно, в тому числі земельні ділянки, житлові будинки, господарські будівлі і споруди, засоби виробництва тощо, яке необхідне для ведення товарного сільськогосподарського виробництва і набуття якого у власність не заборонено законом.

Аналіз положень Закону України “Про фермерське господарство” свідчить про відсутність в ньому норм, які б розкривали поняття частки в статутному (складеному) капіталі фермерського господарства, прав, які надаються нею (корпоративні права), в тому числі порядок виділення та продажу частки в статутному (складеному) капіталі фермерського господарства в примусовому порядку.

Такі норми також відсутні й у інших нормативно-правових актах, які регулюють відносини, пов’язані зі створенням, діяльністю та припиненням фермерських господарств.

Частинами другою, третьою статті 22 Закону України “Про фермерське господарство” передбачено можливість продажу фермерського господарства як цілісного майнового комплексу, визначивши, що за рішенням членів фермерського господарства відповідно до закону фермерське господарство, як цілісний майновий комплекс, може бути відчужене на підставі цивільно-правових угод громадянам України, які мають право на створення фермерського господарства, або юридичним особам України для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. Громадяни, які придбали майно фермерського господарства як цілісного майнового комплексу на підставі цивільно-правової угоди, подають у встановленому порядку Статут фермерського господарства на державну реєстрацію.

Однак частка у статутному (складеному) капіталі фермерського господарства не входить до складу цілісного майнового комплексу, адже не належить фермерському господарству, а є власністю його членів.

Судами встановлено, що ОСОБА_1 було відчужено належну йому саме частку статутного капіталу господарства ОСОБА_2 на підставі договору купівлі-продажу частки статутного капіталу ФГ «Степове», а 11.06.2012 проведено державну реєстрацію змін до установчих документів та зареєстровано статут господарства в новій редакції, відповідно до якого єдиним засновником та головою господарства став ОСОБА_2.

КГС ВС погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, що ОСОБА_1, посилаючись на підпункт "е" пункт 3 частини п'ятої статті 17 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», помилково просить витребувати майно ФГ "Степове", як цілісного майнового комплексу, а не частки у статутному капіталі ФГ "Степове", оскільки ОСОБА_1 передавалась ОСОБА_2 саме 100% частки статутного капіталу.

При цьому КГС ВС відхилено твердження позивача, що господарство може замінювати свого власника лише членами сім'ї голови господарства судом касаційної інстанції з огляду на таке.

Обмеження щодо суб'єктного складу членів фермерського господарства (за винятком набуття членства юридичною особою) не стосуються у випадку, коли частка в статутному (складеному) капіталі фермерського господарства належить 100 % одній особі. У такому разі зазначена особа за аналогією механізму відчуження частки учасником товариства з обмеженою відповідальністю, визначеною статтею 21 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», може відчужити належну їй частку (100 %) іншій особі - не обов'язково члену своєї сім'ї, адже бути головою фермерського господарства має право будь-яка особа і не вимагається, щоб вона була пов'язана родинними/сімейними стосунками з відчужувачем частки в статутному (складеному) капіталі фермерського господарства.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.01.2022 у справі № 912/96/21 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102914084>.

2. Щодо порядку набуття суб'єктами господарювання права користування водними об'єктами

Водні об'єкти мають передаватись у користування суб'єктам господарювання на підставі рішення уповноваженого органу на платній основі або на інших умовах. Порядок їх експлуатації визначається уповноваженими органами з дотриманням принципу раціонального використання, охорони вод та відтворення водних ресурсів. Ні Режим рибогосподарської експлуатації, ні дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) не є та не можуть бути правовстановлювальними документами, якими надається право користування водними об'єктами чи землями водного фонду, та не визначають правових підстав користування водним об'єктом.

Водні об'єкти надаються в користування, зокрема, для рибогосподарських потреб за договором оренди земель водного фонду в комплексі із земельною ділянкою. Використання земельних ділянок водного фонду для рибальства здійснюється за згодою їхніх власників або за погодженням із землекористувачами

КГС ВС розглянув справу за позовом Заступника керівника Енергодарської місцевої прокуратури Запорізької області в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах – Запорізької обласної державної адміністрації (далі – прокурор) до Приватного підприємства "Адам" (далі – ПП "Адам") про зобов'язання повернути водний об'єкт загальнодержавного значення площею та земельну ділянку водного фонду під водним об'єктом.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між Державним підприємством "Укрриба" (далі – ДП "Укрриба") (замовник) та ПП "Адам" (зберігач) 01.12.2010 укладено договір зберігання з правом користування (далі - договір), відповідно до п.1.1 якого замовник передає, а зберігач приймає на зберігання з правом користування нерухоме державне майно – гідротехнічні споруди рибницьких ставів, яке обліковується на балансі ДП "Укрриба" на праві господарського відання згідно акту приймання – передачі державного майна.

Судами встановлено, що ПП "Адам" використовує технічну водойму нагульного ставка в руслі р. Карачокрак на підставі Режиму рибогосподарської експлуатації водойми акваторії Василівської затоки Каховського водосховища, погодженого 05.09.2013 Управлінням Державного агентства рибного господарства у Запорізькій області та Державним агентством рибного господарства України з терміном дії з 05.09.2013 по 31.12.2022. Упродовж 2018 - 2019 роках ПП "Адам" здійснювався вилов риби. У 2018 році ПП "Адам" у водойму СТРГ вселено 0,0198 млн. екз. водних біоресурсів. У 2019 - 2020 роках роботи з відтворення не здійснювались.

Каховське водосховище введено в експлуатацію актом державної комісії, має комплексне призначення і використовується для потреб питного водокористування, гідроенергетики, зрошення, риборозведення та рекреації. Василівська затока є частиною Каховського водосховища.

Запорізька обласна державна адміністрація у своєму листі повідомила про те, що відповідно до пункту 3 статті 5 ВК України поверхневі води, що знаходяться і використовуються на території більш як однієї області, а також їх притоки всіх порядків, належать до водних об'єктів загальнодержавного значення. Відповідно, Каховське водосховище (у тому числі Василівська затока) є об'єктом загальнодержавного значення. Каховське водосховище є водосховищем комплексного призначення і відповідно до статті 51 ВК України не може надаватися у користування на умовах оренди для здійснення підприємницької діяльності. Також, обласна державна адміністрація повідомила, що не уклала договори оренди водного дзеркала Василівської затоки Каховського водосховища та не надавала у постійне користування земельні ділянки під водою або прибережними захисними смугами. Інформація щодо діяльності ПП "Адам" на вищезгаданому водному об'єкті до обласної державної адміністрації не надходила.

Крім того, між Регіональним відділенням Фонду державного майна України по Дніпропетровській, Запорізькій та Кіровоградській областях та ПП "Адам" укладено договір оренди майна, що належить до державної власності, предметом якого є гребля земляна, розташована в місті Василівка Запорізької області і яка перебуває на балансі ДП "Укрриба" (п.1.1.). Майно передається в оренду з метою розміщення рибного господарства (п.1.2.).

Управлінням Державного агентства рибного господарства у Запорізькій області 25.04.2018 видано ПП "Адам" дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах водоймі в акваторії Василівської затоки Каховського водосховища, Василівський район Запорізької області.

Звертаючись з позовом до суду прокурор зазначив, що ПП "Адам" зайняло спірний об'єкт та протягом двох років здійснює на ньому підприємницьку діяльність на підставі Режиму рибогосподарської експлуатації, що суперечить приписам статті 14 Закону України "Про аквакультуру", статтям 47, 51 ВК України, згідно з якими об'єкт загальнодержавного значення – водосховище комплексного призначення не може надаватися у користування на умовах оренди для здійснення підприємницької діяльності.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до частин першої – сьомої, дванадцятої статті 51 ВК України у користування на умовах оренди для рибогосподарських потреб, культурно-оздоровчих, лікувальних, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей, проведення науково-дослідних робіт можуть надаватися водосховища (крім водосховищ комплексного призначення), ставки, озера та замкнені природні водойми. Не підлягають передачі у користування на умовах оренди для рибогосподарських потреб водні об'єкти, що використовуються для питних потреб; розташовані в межах територій та об'єктів, що перебувають під охороною відповідно до Закону України "Про природно-заповідний фонд України". Водні об'єкти надаються у користування за договором оренди землі в комплексі з розташованим на ній водним об'єктом у порядку, визначеному земельним законодавством України. Право оренди земельної ділянки під водним об'єктом поширюється на такий водний об'єкт. Водні об'єкти надаються у користування на умовах оренди органами, що здійснюють розпорядження земельними ділянками під водою (водним простором) згідно з повноваженнями, визначеними Земельним кодексом України, відповідно до договору оренди, погодженого з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері водного господарства.

Згідно зі статтею 1 Закону України "Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів" водні біоресурси (водні біологічні ресурси) – сукупність водних організмів (гідробіонтів), життя яких неможливе без перебування (знаходження) у воді.

Комплексний правовий аналіз норм Закону України "Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів" свідчить, що законодавець розрізнив користування рибогосподарськими водними об'єктами (їх частинами), землями водного фонду та використання водних біоресурсів, як окремими об'єктами користування.

Проте, вищевказані норми не передбачають можливості використання водних біоресурсів без обов'язкового отримання в установленому ЗК України порядку в користування на умовах оренди рибогосподарських водних об'єктів (їх частин), в т.ч. і земель водного фонду (зокрема і під цими об'єктами), де здійснюється використання цих водних біоресурсів.

Таке використання водних біоресурсів є нерозривно пов'язаним з використанням зазначених рибогосподарських водних об'єктів (їх частин), в т.ч. і земель водного фонду (зокрема і під цими об'єктами).

Обласні державні адміністрації на їхній території передають земельні ділянки із земель державної власності, крім випадків, визначених частинами третьою, четвертою і восьмою цієї статті, у власність або у користування у межах міст обласного значення та за межами населених пунктів, а також земельні ділянки, що не входять до складу певного району, або у випадках, коли районна державна адміністрація не утворена, для всіх потреб.

З вищенаведеного вбачається, що чинне законодавство розрізняє поняття "водне господарство", як галузі, завданням якої є забезпечення потреб населення і народного господарства у воді, та "аквакультура", саме як рибництво.

Ураховуючи зазначене та встановлені судами першої та апеляційної інстанцій обставини справи свідчить, що відповідачем у водному об'єкті – водоймі в руслі р. Карачокрак акваторії Василівської затоки Каховського водосховища, яка має комплексне призначення, здійснюється рибогосподарська діяльність з вирощування та вилову водних біоресурсів з використанням Режиму рибогосподарської експлуатації як одного з режимів спеціального використання водних біоресурсів.

Водні об'єкти мають передаватись в користування суб'єктам господарювання на підставі рішення уповноваженого органу на платній основі або інших умовах. Порядок їх експлуатації визначається уповноваженими органами з дотриманням принципу раціонального використання, охорони вод та відтворення водних ресурсів. Ні Режим рибогосподарської експлуатації, ні дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), не є та не можуть бути правостановлюючими документами, якими надається право користування водними об'єктами чи землями водного фонду, та не визначають правових підстав користування водним об'єктом.

За умовами частин першої, другої, четвертої та п'ятої статті 59 ЗК України землі водного фонду можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності. Громадянам та юридичним особам за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування можуть безоплатно передаватись у власність замкнені природні водойми (загальною площею до 3 гектарів). Власники на своїх земельних ділянках можуть у встановленому порядку створювати рибогосподарські, протиерозійні та інші штучні водойми. Громадянам та юридичним особам органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування із земель водного фонду можуть передаватись на умовах оренди земельні ділянки прибережних захисних смуг, смуг відведення і берегових смуг водних шляхів, озера, водосховища, інші водойми, болота та острови для сінокосіння, рибогосподарських потреб (у тому числі

рибництва (аквакультури), культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей, проведення науково-дослідних робіт, догляду, розміщення та обслуговування об'єктів портової інфраструктури і гідротехнічних споруд тощо, а також штучно створені земельні ділянки для будівництва та експлуатації об'єктів портової інфраструктури та інших об'єктів водного транспорту. Використання земельних ділянок водного фонду для рибальства здійснюється за згодою їх власників або за погодженням із землекористувачами.

Ураховуючи викладене та положення статті 51 ВК України, діяльність, якою займається ПП "Адам" на водоймі в акваторії Василівської затоки Каховського водосховища, вимагає надання в користування (оренду) водного об'єкта, який надається лише разом із земельною ділянкою під ним, та згоди власника або землекористувача на використання земельної ділянки.

Отже, відповідач здійснює свою рибогосподарську діяльність на спірному водному об'єкті неправомірно – без отримання водного об'єкта та земель водного фонду в користування та без погодження власника земельної ділянки.

З огляду на викладене КГС ВС погодився з висновком суду першої інстанції про те, що наявність Режиму рибогосподарської експлуатації водойми акваторії Василівської затоки Каховського водосховища не дає підстави для одноособового використання відповідачем водного об'єкта загальнодержавного значення – рибогосподарської технологічної водойми, нагульного ставку в руслі річки Карачокрак в акваторії Василівської затоки Каховського водосховища Запорізької області, що розташована на території Василівської міської ради Запорізької області та земельної ділянки водного фонду державної форми власності, яка знаходиться під водним об'єктом загальнодержавного значення – рибогосподарською технологічною водоймою, нагульним ставком в руслі річки Карачокрак в акваторії Василівської затоки Каховського водосховища Запорізької області, що розташована на території Василівської міської ради Запорізької області. А також про те, що водний об'єкт загальнодержавного значення та земельна ділянка державної форми власності, яка знаходиться під водним об'єктом самовільно використовуються відповідачем, але не передавались йому у користування будь – яким державним органом.

За таких обставин, КГС ВС погодився з висновками місцевого господарського суду щодо необхідності зобов'язання ПП "Адам" повернути зазначену земельну ділянку водного фонду державної форми власності на користь держави в особі Запорізької обласної державної адміністрації.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.01.2022 у справі № 908/2153/20 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102892008>.

3. Щодо підтвердження факту припинення користування орендарем наданою йому для будівництва земельною ділянкою

Сам по собі факт завершення будівництва ще не свідчить про факт припинення користування орендарем наданою йому для будівництва земельною ділянкою, що є підставою для розірвання договору оренди землі з огляду на закон, та ці події, як правило, не збігаються в часі.

Факт припинення користування земельною ділянкою може бути підтверджений, зокрема, доказами передачі права власності на новозбудований об'єкт нерухомості іншій особі, передачі новозбудованого багатоквартирного будинку на баланс ОСББ чи іншої експлуатуючої організації, оформлення права власності, оренди чи постійного користування на земельну ділянку в порядку, встановленому статтями 41, 42 ЗК України

КГС ВС розглянув справу за позовом Приватного акціонерного товариства "Трест "Київміськбуд-6" (далі – ПрАТ "Трест "Київміськбуд-6") до Київської міської ради, за участю третьої особи – Департаменту земельних ресурсів виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) про розірвання договору оренди.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між Київською міською радою і ПрАТ "Трест "Київміськбуд-6" укладено договір оренди земельної ділянки від 26.11.2013.

У подальшому, на орендованій ПрАТ "Трест "Київміськбуд-6" земельній ділянці завершилося будівництво багатопверхового житлового комплексу. Введено в експлуатацію першу та другу черги будівництва, підтвердженням чому є видані Державною архітектурно-будівельною інспекцією України сертифікати.

Після завершення будівництва та введення житлового комплексу в експлуатацію, ПрАТ "Трест "Київміськбуд-6" передало його на баланс для обслуговування експлуатуючим організаціям, а в подальшому у комплексі було утворено ОСББ, яке перебрало на себе функції з управління будинками.

Посилаючись на наведені обставини, ПрАТ "Трест "Київміськбуд-6" звернувся до Київської міської ради із проханням достроково припинити укладений між ними договір оренди земельної ділянки, оскільки користування такою ділянкою з метою будівництва житлових будинків ним більше не здійснюється.

Відмова Київської міської ради у задоволенні цієї заяви стала підставою для звернення ПрАТ "Трест "Київміськбуд-6" до суду у цій справі.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до положень частини першої статті 32 Закону України "Про оренду землі" на вимогу однієї із сторін договір оренди землі може бути достроково розірваний за рішенням суду в разі невиконання сторонами обов'язків, передбачених статтями 24 і 25 цього Закону та умовами договору, в разі випадкового знищення чи пошкодження об'єкта оренди, яке істотно перешкоджає передбаченому договором використанню земельної ділянки, а також на підставах, визначених ЗК України та іншими законами України.

Таким чином, припинення земельних орендних правовідносин може відбуватися як у добровільному порядку за згодою сторін, за їх волевиявленням, так і у встановлених законодавством випадках на вимогу однієї з сторін за рішенням суду незалежно від волевиявлення іншої сторони, в тому числі й органу місцевого самоврядування, як органу розпорядження землею комунальної власності.

Згідно із частиною другою статті 19 Закону України "Про оренду землі" після завершення будівництва та прийняття об'єкта в експлуатацію добросовісний орендар земельної ділянки, наданої для потреб будівництва та обслуговування відповідного об'єкта, має право на першочергове укладення договору оренди землі на строк до 50 років або припинення дії договору оренди землі.

Отже, право ПрАТ "Трест "Київміськбуд-6", як добросовісного орендаря, на дострокове припинення дії договору оренди землі у зв'язку із завершенням будівництва та прийняттям об'єкта в експлуатацію на підставі окремої спеціальної норми, а саме частини другої статті 19 Закону України "Про оренду землі", способом саме його розірвання диспозитивно унормовано законом.

Водночас, у цьому випадку завершення будівництва має розглядатися в контексті припинення орендарем користування наданою йому для будівництва земельною ділянкою.

Тобто, сам факт завершення будівництва ще не свідчить про факт припинення користування орендарем наданою йому для будівництва земельною ділянкою, що є підставою для розірвання договору оренди землі на підставі закону та ці події, як правило, не співпадають в часі. Факт припинення користування земельною ділянкою може бути підтверджений, зокрема, доказами передачі права власності на новозбудований об'єкт нерухомості іншій особі, передачі новозбудованого багатоквартирного будинку на баланс ОСББ чи іншої експлуатуючої організації, оформлення права власності, оренди чи постійного користування на земельну ділянку в порядку, встановленому статтями 41, 42 ЗК України.

У цьому спорі ПрАТ "Трест "Київміськбуд-6" не тільки повністю завершив будівництво житлового комплексу на спірній земельній ділянці, а й передав усі функції з управління та обслуговування збудованим комплексом експлуатуючим організаціям, а в кінцевому результаті такі функції перебрало на себе ОСББ "Деміївська слобода".

Ураховуючи викладене, КГС ВС вважає, що висновки судів попередніх інстанцій про те, що ПрАТ "Трест "Київміськбуд-6" повністю припинило використання орендованої земельної ділянки для будівництва житлового комплексу і у зв'язку з цим набуло право на дострокове припинення договору оренди є цілком правомірними та такими, що зроблені з правильним застосуванням приписів статей 19, 31, 32 Закону України "Про оренду землі".

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.02.2022 у справі № 910/1582/21 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103466256>.

4. Щодо підстав для відмови в припиненні дії свідоцтва на знак для товарів і послуг та доказів використання знака

Підставами для відмови в достроковому припиненні дії свідоцтва (повністю або щодо частини зазначених у ньому товарів чи послуг) є: фактична наявність на ринку України спірних товарів і послуг; невикористання зареєстрованої торговельної марки менше від п'яти років; наявність поважних причин такого невикористання.

Саме лише укладення договорів (у тому числі, ліцензійних) щодо розпорядження майновими правами на знак для товарів і послуг не може вважатися використанням такого знака. Доказами використання певного позначення відповідно до укладеного договору можуть слугувати, зокрема, договори купівлі-продажу чи поставки товару, на яких розміщено знак, договори про розміщення рекламної продукції про такі товари на відповідних рекламних носіях тощо. Використання позначення може підтверджуватися й фактичними даними про використання його іншою особою за умови контролю з боку власника свідоцтва (доказами такого використання позначення мають бути такі ж документи, як і у випадку, якби власник знака використовував його у власній діяльності)

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Волді" (далі – ТОВ "Волді") до державного підприємства "Український інститут інтелектуальної власності" (далі – Укрпатент) та Товариства з обмеженою відповідальністю "BIBA" (далі – ТОВ "BIBA") про дострокове припинення дії свідоцтва на знаки для товарів і послуг.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Починаючи з 2016 року ТОВ "Волді" здійснює виробництво солодоців; товари ТОВ "Волді" з використанням позначень "CHOCOBOOM" та "TORTUFEL" реалізуються у різних торговельних мережах по всій території України. З метою забезпечення захисту своїх прав на зазначені позначення останнім до Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» були подані заявки на реєстрацію знаків для товарів і послуг "CHOCOBOOM" та "TORTUFEL".

Водночас ТОВ "BIBA" за свідоцтвами України від 15.11.2005 (далі – спірні свідоцтва) є власником знака "ШОКОБУМ" (комбіноване позначення), зокрема щодо товару солодоців.

Разом з тим ТОВ "BIBA" не надано до суду доказів виробництва продукції, маркованої спірними позначеннями, протягом останніх п'яти років до дати звернення позивача з даним позовом до суду, а також доказів реалізації такої продукції. Надані видаткові накладні підтверджують факт реалізації десерту екстра-чорного "Екстаза" chokolada", але не містять інформації щодо використання в оформленні цієї продукції спірних знаків для товарів і послуг "ТОРТЮФЕЛЬ" та "ШОКОБУМ". Відповідно до виписок з Державного реєстру свідоцтва України на знаки для товарів і послуг щодо спірних свідоцтва знаки для товарів і послуг "ТОРТЮФЕЛЬ" та "ШОКОБУМ" не зареєстровані для такого товару, як "шоколадна паста".

У Реєстрі державної системи сертифікації відсутня інформація про сертифікати відповідності на продукцію виробництва ТОВ "BIBA" під торговельними марками "ШОКОБУМ" та "ТОРТЮФЕЛЬ"; інформація про надання дозволу (видачі ліцензії) на використання знаків для товарів і послуг за спірними свідоцтвами третім особам відсутня.

ТОВ "BIBA" не було надано будь-яких доказів на підтвердження наявності обставин, що перешкоджають використанню спірних торговельних марок, незалежно від волі власника свідоцтва, як і не надано доказів можливості введення в оману щодо особи, яка виробляє товари або надає послуги, під час використання згаданих позначень позивачем, чи іншою особою щодо товарів і послуг, відносно яких висунута вимога про припинення дії свідоцтва.

Позовні вимоги, мотивовано невикористанням ТОВ "BIBA" спірних позначень за спірними свідоцтвами України без поважних причин протягом п'яти років до дати подання позову у цій справі.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Пунктом 4 статті 16 Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг" (у редакції, чинній станом на час виникнення спірних правовідносин) визначено, що використанням знака визнається: нанесення його на будь-який товар, для якого знак зареєстровано, упаковку, в якій міститься такий товар, вивіску, пов'язану з ним, етикетку, нашивку, бирку чи інший прикріплений до товару предмет, зберігання такого товару із зазначеним нанесенням знака з метою пропонування для продажу, пропонування його для продажу, продаж, імпорт (ввезення) та експорт (вивезення); застосування його під час пропонування та надання будь-якої послуги, для якої знак зареєстровано; застосування його в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет. Знак визнається використаним, якщо його застосовано у формі зареєстрованого знака, а також у формі, що відрізняється від зареєстрованого знака лише окремими елементами, якщо це не змінює в цілому відмітності знака.

Відповідно до пункту 4 статті 18 зазначеного Закону якщо знак не використовується в Україні повністю або щодо частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг протягом трьох років від дати публікації відомостей про видачу свідоцтва або від іншої дати після цієї публікації, будь-яка особа має право звернутися до суду із заявою про дострокове припинення дії свідоцтва повністю або частково. У цьому разі дія свідоцтва може бути припинена повністю або частково лише за умови, що власник свідоцтва не зазначить поважні причини такого невикористання. Такими поважними причинами, зокрема, є: обставини, що перешкоджають використанню знака незалежно від волі власника свідоцтва, такі як обмеження імпорту чи інші вимоги до товарів і послуг, встановлені законодавством; можливість введення в оману щодо особи, яка виробляє товари або надає послуги, під час використання знака особою, що звернулася до суду, чи іншою особою щодо товарів і послуг, відносно яких висунута вимога про припинення дії свідоцтва. Для цілей цього пункту використанням знака власником свідоцтва вважається також використання його іншою особою за умови контролю з боку власника свідоцтва.

Аналіз законодавчих приписів, наведених у статтях 1, 16, 17, 18 Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг", дає підстави для висновку про те, що, виходячи з правової сутності знака для товарів і послуг, умовою належного його використання є використання власником зареєстрованого знака саме щодо зазначених у свідоцтві товарів і послуг.

Відповідно до частини першої статті 197 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) якщо протягом п'яти років з дати завершення процедури реєстрації власник не розпочинає реальне використання торговельної марки для товарів або послуг, стосовно яких вона зареєстрована на відповідній території, або якщо таке використання призупинено протягом безперервного п'ятирічного періоду, то стосовно торговельної марки можуть бути запроваджені санкції, передбачені цим Підрозділом, якщо відсутні належні причини для її невикористання.

Згідно з частиною першою статті 198 Угоди про асоціацію сторони передбачають, що реєстрація торговельної марки підлягає анулюванню, якщо протягом безперервного п'ятирічного періоду вона не була введена у використання на відповідній території для товарів або послуг, стосовно яких вона зареєстрована, і відсутні належні причини для невикористання; проте жодна особа не може заявити, що права власника на торговельну марку мають бути анульовані, якщо протягом проміжку часу між закінченням п'ятирічного періоду і поданням заяви про анулювання розпочалося або було поновлено реальне використання торговельної марки; початок використання або його поновлення протягом трьохмісячного періоду, що передуює заяві про анулювання, яке розпочалося відразу після закінчення безперервного п'ятирічного періоду невикористання, не беруться до уваги, якщо підготовка до початку або поновлення використання здійснюється лише у зв'язку з тим, що власник усвідомлює можливість подання заяви про анулювання.

Згідно з пунктом 4 статті 18 Закону № 3689 та статтями 197, 198 Угоди про асоціацію підставами для відмови в достроковому припиненні дії свідоцтва (повністю або щодо частини зазначених у ньому товарів чи послуг) є: фактична наявність на ринку України спірних товарів і послуг; невикористання зареєстрованої торговельної марки менше п'яти років; наявність поважних причин такого невикористання.

Якщо знак для товарів і послуг без поважних причин безперервно не використовується щодо частини або всіх товарів та/або послуг, внесених до реєстру, протягом п'яти років від дати публікації про видачу свідоцтва або від іншої дати, то це є достатньою підставою для дострокового припинення за рішенням суду дії свідоцтва на такий знак повністю або частково щодо відповідних товарів та/або послуг. Не підлягає достроковому припиненню дія свідоцтва у випадку коли використання знака розпочалося або відновилося до подання позову.

На підтвердження використання знака власник свідоцтва має подати суду докази вчинення принаймні деяких дій з числа зазначених у частині четвертій статті 16 Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг". Такими доказами можуть бути, зокрема, примірники товарів, на яких нанесено відповідний

знак для товарів і послуг, документи із зображенням знака (каталоги, прайс-листи з пропозиціями щодо надання послуг чи поставки товарів тощо).

Поширення на території України товарів із зображенням знака може бути підтверджено касовими чеками, квитанціями, накладними, іншими документами, що містять інформацію про найменування товару й місце його придбання, а в разі коли власником знака є нерезидент, підтвердженням ввезення товарів в Україну можуть бути митні декларації та інші митні документи.

Саме лише укладення договорів (у тому числі ліцензійних) щодо розпорядження майновими правами на знак для товарів і послуг не може вважатися використанням даного знака. Доказами використання певного позначення у відповідності з укладеним договором можуть виступати, зокрема, договори купівлі-продажу чи поставки товару, на якому розміщено знак, договори про розміщення рекламної продукції про такі товари на відповідних рекламних носіях тощо. Використання позначення може підтверджуватися й фактичними даними про використання його іншою особою за умови контролю з боку власника свідоцтва (доказами такого використання позначення мають бути такі ж документи, як і у випадку, якби власник знака використовував його у власній діяльності).

З огляду на викладене, КГС ВС вважає, що попередні судові інстанції, встановивши належність ТОВ "BIBA" спірних торговельних марок за свідоцтвами України, дослідивши обставини, пов'язані з їх використанням, за відсутності доказів фактичної наявності на ринку України відповідних товарів і послуг (маркованих спірними позначеннями), дійшли обґрунтованих висновків про невикористання ТОВ "BIBA" та/або будь-якою іншою особою під його контролем цих торговельних марок в Україні протягом останніх п'яти років (до подання даної позовної заяви) без поважних причин такого невикористання, а тому й правомірно задовольнили позов ТОВ "Волді".

Детальніше з текстом КГС ВС від 01.02.2022 у справі № 910/10935/20 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102914128>.

5. Щодо відсутності в організації колективного управління права власності на об'єкти інтелектуальної власності (майнових прав на них), які передаються їй в управління

Організація колективного управління не є суб'єктом авторського права та/або суміжних прав, а здійснює колективне управління майновими правами, які передаються їй в управління авторами та іншими суб'єктами авторського права та/або суміжних прав.

Безпідставним є ототожнення передачі (відчуження) суб'єктами авторського права та/або суміжних прав об'єкта авторського права та/або суміжних прав (яке згідно із чинним законодавством є підставою для набуття права власності на відповідне майно іншою особою) з переданням майнових прав на відповідні об'єкти в управління, зокрема, організації колективного управління.

Колективне управління не тягне за собою виникнення в організації колективного управління права власності, а отже й здійснення з власної волі володіння, користування, розпорядження відповідними об'єктами інтелектуальної власності (майновими правами на них)

КГС ВС розглянув справу за позовом державної організації "Українське агентство з авторських та суміжних прав" (далі – ДО "Українське агентство з авторських та суміжних прав") до громадської організації "Українська агенція з авторських та суміжних прав" (далі – ГО "Українська агенція з авторських та суміжних прав"), Stowarzyszenie Autorow ZAIKS про визнання недійсним договору про заміну сторони до договору про взаємне представництво інтересів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ДО "Українське агентство з авторських та суміжних прав" та Stowarzyszenie Autorow ZAIKS укладено договір про взаємне представництво інтересів.

У подальшому між сторонами зазначеного договору та ГО "Українська агенція з авторських та суміжних прав" укладено договір про заміну сторони у договорі про взаємне представництво інтересів (далі – договір), який передбачав перехід до ГО "Українська агенція з авторських та суміжних прав" як прав, так і обов'язків у зобов'язаннях, що виникли на підставі договору про взаємне представництво інтересів, тобто договір про заміну сторони є правочином, спрямованим одночасно на заміну кредитора і боржника (у частині прав та обов'язків ДО "Українське агентство з авторських та суміжних прав") у зобов'язанні за договором про взаємне представництво інтересів. Предметом договору є в тому числі передача ГО "Українська агенція з авторських та суміжних прав" майнового права інтелектуальної власності – права дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (на відповідній території).

Договір підписано від імені ДО "Українське агентство з авторських та суміжних прав" в.о. генерального директора ОСОБА_1, на якого відповідно до наказу Державної служби інтелектуальної власності України було тимчасово покладено обов'язки генерального директора.

Позов обґрунтовано укладенням оспорюваного договору керівником позивача з перевищенням повноважень, наданих йому статутом.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

За приписами частини першої статті 215 ЦК України підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою – третьою, п'ятою та шостою статті 203 цього Кодексу.

Відповідно до частини першої статті 241 ЦК України правочин, вчинений представником з перевищенням повноважень, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє, лише у разі наступного схвалення правочину цією особою. Правочин вважається схваленим зокрема у разі, якщо особа, яку він представляє, вчинила дії, що свідчать про прийняття його до виконання.

Статтею 424 ЦК України визначено, що майновими правами інтелектуальної власності є: 1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом <...>.

Згідно з частинами першою-третьою статті 139 ГК України майном у цьому Кодексі визнається сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів; залежно від економічної форми, якої набуває майно у процесі здійснення господарської діяльності, майнові цінності належать до основних фондів, оборотних засобів, коштів, товарів; основними фондами виробничого і невиробничого призначення є будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання, що віднесено законодавством до основних фондів.

Відповідно до статті 1 Закону України "Про авторське право і суміжні права" (в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) організація колективного управління (організація колективного управління майновими правами) – це організація, що управляє на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав і не має на меті одержання прибутку. Повноваження на колективне управління майновими правами передаються організаціям колективного управління авторами та іншими суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав на основі договорів, укладених у письмовій формі. Організації колективного управління можуть управляти на території України майновими правами іноземних суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями, в тому числі й про взаємне представництво інтересів. Організації колективного управління можуть доручати на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями управляти на колективній основі за кордоном майновими правами українських суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі й про взаємне представництво інтересів (частини третя, четверта статті 48 цього Закону).

За статтею 31 Закону України "Про авторське право і суміжні права" автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права, зазначені у статті 15 цього Закону, будь-якій іншій особі повністю чи частково; передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором.

Майнові права виконавців можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, в якому визначаються спосіб використання виконань, розмір і порядок виплати винагороди, строк дії договору і використання виконань, територія, на яку розповсюджуються передані права тощо. Визначені договором ставки винагороди

не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України (частина друга статті 39 зазначеного Закону).

Організація колективного управління, статус якої на час виникнення спірних правовідносин мав позивач, не є суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав, а здійснює колективне управління майновими правами, які передаються їй в управління авторами та іншими суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав.

Отже, безпідставним є ототожнення передачі (відчуження) суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав об'єкта авторського права і (або) суміжних прав (яке відповідно до чинного законодавства є підставою для набуття права власності на відповідне майно іншою особою) – з переданням майнових прав на відповідні об'єкти в управління, зокрема, організації колективного управління.

Таким чином, помилковими є висновок суду апеляційної інстанції стосовно того, що майнові права інтелектуальної власності, які перебувають в управлінні організації колективного управління, становлять майно такої організації.

Таке колективне управління не тягло за собою виникнення у організації колективного управління права власності, а, отже, й здійснення з власної волі володіння, користування, розпорядження відповідними об'єктами інтелектуальної власності (майновими правами на них).

З огляду на викладене, постановою КГС ВС скасовано постанову Північного апеляційного господарського суду від 14.04.2021, рішення господарського суду міста Києва від 24.11.2020 залишено в силі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.02.2022 у справі № 910/14152/19 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102914140>.

6. Щодо письмової форми договору, що укладається між юридичними особами, та доказів, які підтверджують прийняття юридичною особою пропозиції укласти договір, і виникнення зобов'язань за ним

Договори між юридичними особами повинні вчинятись у письмовій формі, при цьому правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо він підписаний його стороною (сторонами) – особами, уповноваженими на це їхніми установчими документами.

Якщо зміст правочину, волю сторін зафіксовано в одному або кількох документах (у тому числі, електронних, за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони, то він також вважається таким, що вчинений у письмовій формі, за умови, якщо він підписаний його стороною.

Намір юридичної особи, яка зробила пропозицію укласти договір, вважати себе зобов'язаною в разі її прийняття, може виражатися лише за умови підписання проєкту договору й направлення його іншій стороні. Без підписання такого паперового документа власноруч чи при складенні електронного документа без накладення електронного підпису уповноваженою на укладення договорів посадовою особою

юридичної особи не можна вважати, що така юридична особа готова взяти на себе зобов'язання в разі прийняття пропозиції укласти договір іншим контрагентом

КГС ВС розглянув справу за позовом Дочірнього підприємства з іноземною інвестицією "Сантрейд" (далі – ДП "Сантрейд") до Приватного підприємства "Агро-Альянс-2007" (далі – ПП "Агро-Альянс-2007") про стягнення збитків та штрафних санкцій, у зв'язку з порушенням умов договору поставки в частині поставки товару.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

11.08.2020 на електронну скриньку ПП "Агро-Альянс-2007" надійшов лист від спеціаліста відділу бізнес адміністрування ДП "Сантрейд", в якому містився проект договору поставки, датований 10.08.2020 (далі – проект договору). Надісланий проект договору позивачем підписано не було.

Відповідачем було роздруковано проект договору та додаткові угоди до нього, підписано їх, скріплено печаткою, відскановано та направлено на електронну адресу ДП "Сантрейд"; направлено поштою на адресу ДП "Сантрейд" підписані та скріплені печаткою підприємства два примірники проекту договору.

Пунктом 11.2. проекту договору визначено, що цей договір може бути укладений сторонами шляхом обміну між ними копіями факсимільного та/або електронного зв'язку (за допомогою факсу та/або електронної пошти). Причому факсимільні та/або електронні копії такого договору, що знаходяться у кожній із сторін, мають бути повністю однаковими по змісту (автентичними), а також повинні мати копії печаток кожної зі сторін та підписи вповноважених осіб сторін. Договір підписаний таким чином буде вважатися укладеним та дійсним з дати, вказаної на факсимільних/електронних копіях тільки у випадку, якщо протягом наступних 15 робочих днів сторони проведуть обмін оригіналами договорів. Однак, як встановлено судами, такого обміну здійснено не було.

Якщо протягом 15 робочих днів, протягом яких діє договір, укладений з використанням факсимільного та/або електронного зв'язку, будь-яка зі сторін проведе будь-які дії направлені на виконання своїх зобов'язань по договору (завантаження/поставка/оплата товару і т.п.), то цей договір буде вважатися укладеним незалежно від виконання іншою стороною (сторонами) умов щодо обміну оригіналами договорів.

ДП "Сантрейд" направляв ПП "Агро-Альянс-2007" листи з проханням підтвердити готовність поставки товару та надати графік поставок на, які ПП "Агро-Альянс-2007" надано відповідь від 09.10.2020, що останній не відмовляється від виконання взятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору, проте на час отримання вказаного листа підприємством зібрано врожаю насіння соняшника менш, ніж на 50% землі, що перебуває в користуванні.

В обґрунтування заявлених позовних вимог позивач посилався на порушення відповідачем умов укладеного між сторонами договору поставки від 10.08.2020 в частині поставки товару в обумовлені сторонами строки, у зв'язку із чим на підставі пункту 7.3.1 договору ДП "Сантрейд" було нараховано штраф та пеню.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Спірним питанням в даних правовідносинах стало те чи був фактично укладений договір поставки між сторонами.

Статтею 181 ГК України (в редакції чинній на момент виникнення спірних правовідносин) визначено, що господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами. Допускається укладення господарських договорів у спрощений спосіб, тобто шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, а також шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладення даного виду договорів. Проект договору може бути запропонований будь-якою з сторін. У разі якщо проект договору викладено як єдиний документ, він надається другій стороні у двох примірниках. Сторона, яка одержала проект договору, у разі згоди з його умовами оформляє договір відповідно до вимог частини першої цієї статті і повертає один примірник договору другій стороні або надсилає відповідь на лист, факсограму тощо у двадцятиденний строк після одержання договору.

У разі якщо сторони не досягли згоди з усіх істотних умов господарського договору, такий договір вважається неукладеним (таким, що не відбувся). Якщо одна із сторін здійснила фактичні дії щодо його виконання, правові наслідки таких дій визначаються нормами ЦК України.

Отже, договори між юридичними особами повинні вчинятись в письмовій формі, при цьому правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо він підписаний його стороною (сторонами) – особами, уповноваженими на це їх установчими документами.

Якщо зміст правочину, воля сторін зафіксовано в одному або кількох документах (у тому числі електронних, за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони, то він також вважається таким, що вчинений у письмовій формі, за умови, якщо він підписаний його стороною.

На відносини, що виникають у процесі створення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, оброблення, використання та знищення електронних документів поширюється дія Закону України "Про електронні документи та електронний документообіг".

За змістом статей 6, 7 Закону України "Про електронні документи та електронний документообіг" (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) для ідентифікації автора електронного документа може використовуватися електронний підпис. Накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа. Оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України "Про електронний цифровий підпис".

Таким чином, незалежно від того чи документ викладений на папері чи в електронному документі, він повинен бути підписаний.

Крім того, сторони можуть домовитись укласти договір у певній формі, тоді він вважається укладеним з моменту надання йому цієї форми.

Як вбачається зі встановлених обставин справи, працівник позивача (спеціаліст відділу бізнес адміністрування Дочірнього підприємства з іноземною інвестицією "Сантрейд") направила на електронну адресу відповідача не підписаний проект Договору поставки з пропозицією його укласти.

КГС ВС звернув увагу, що пропозиція укласти договір повинна містити істотні умови договору, вона повинна бути відправлена від сторони, яка пропонує укласти договір, а також виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття.

Згідно статті 92 ЦК України юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону. У випадках, встановлених законом, юридична особа може набувати цивільних прав та обов'язків і здійснювати їх через своїх учасників.

Тобто, намір юридичної особи, яка зробила пропозицію, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття, може виражатись лише у разі підписання проекту договору і направлення його іншій стороні. Без підписання такого паперового документу власноруч чи у разі складення електронного документу без накладення електронного підпису уповноваженою на укладення договорів посадовою особою юридичної особи, не можна вважати, що така юридична особа готова взяти на себе зобов'язання у разі прийняття пропозиції укласти договір іншим контрагентом.

Отже, електронний лист спеціаліста відділу бізнес адміністрування позивача, надісланий на електронну скриньку відповідача, в якому містився не підписаний проект договору поставки, не можна вважати пропозицією укласти договір (офертою) в розумінні статті 641 ЦК України.

При цьому в самому тексті договору (п. 11.2.), що був запропонований до укладення відповідачу, передбачався особливий порядок набрання ним чинності, зокрема, електронні копії такого договору повинні були мати копії печаток кожної зі сторін та підписи уповноважених осіб сторін, крім того буде вважатися укладеним якщо протягом наступних 15 робочих днів сторони проведуть обмін оригіналами договорів.

Судами встановлено, що, проект договору, надісланий відповідачу спеціалістом відділу бізнес адміністрування позивача, не містив підписів уповноважених осіб і не містив печаток підприємства, також встановлено, що позивач не надіслав підписаний ним оригінал договору відповідачу.

Крім того лист відповідача щодо підтвердження взятих не себе зобов'язань за договором містить елементи суперечливої поведінки, оскільки в подальшому останній заперечує взяття на себе зобов'язань. Разом з тим, наявність такого листа не може спростувати не дотримання сторонами порядку укладення договору поставки, а також не свідчить про здійснення будь-яких дій, направлених на фактичне виконання взятих на себе зобов'язань, відповідачем чи прийняття ним будь-якого виконання позивачем. Крім того, такі дії відповідача немає підстав кваліфікувати як винні дії, здійснені з умислом на шкоду позивачу.

Зазначене з урахуванням всіх обставин справи унеможлиблює покладення на відповідача відповідальності за невиконання обов'язків постачальника за проектом договору поставки.

Таким чином, КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що оскільки порядок укладення договору, визначений як нормами законодавства, так і умовами проекту договору, який сторони погоджували, не дає змоги визнати договір поставки від 10.08.2020 укладеним, підстави задовольняти позовні вимоги відсутні.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.01.2022 у справі № 922/1246/21 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102747689>.

7. Щодо належних відповідачів у справі за позовом про визнання недійсним договору

У справі за позовом заінтересованої особи про визнання недійсним договору як відповідачі мають залучатись усі сторони правочину, а тому належними відповідачами є сторони оспорюваного договору, а не одна з них

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Нові Мости" (далі – ТОВ "Нові Мости") до Лютенської сільської ради, за участю третіх осіб – Товариства з обмеженою відповідальністю "Маяк" (далі – ТОВ "Маяк"), Аграрного приватно-орендного підприємства "Великобухівське" (далі – АПОП "Великобухівське") про визнання недійсними договорів оренди землі та визнання договорів оренди землі поновленими.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ОСОБА_1 (орендодавець) та ТОВ "Нові Мости" (орендар), а також між ОСОБА_2 (орендодавець) та ТОВ "Нові Мости" (орендар) укладені договори оренди земельної ділянки від 15.05.2008. Сторони погодили, що їх укладено до 31.12.2017. За умовами цих договорів після закінчення строку договорів орендар має переважне право поновлення їх на новий строк.

ОСОБА_1 та ОСОБА_2 померли. Рішеннями судів спадщину, що залишилась після смерті ОСОБА_1 та ОСОБА_2 та складається із земельних ділянок (паю), визнано відумерлою.

У подальшому право власності на земельні ділянки, що були предметом договорів оренди від 15.05.2008, зареєстровано у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно за територіальною громадою Лисівської сільської ради.

09.09.2020, з метою реалізації свого переважного права на укладення договорів оренди землі на новий строк ТОВ "Нові Мости" було надіслано на адресу Лисівської сільської ради відповідні листи-повідомлення про поновлення вищезазначених договорів оренди, до яких було долучено договори про зміни до договорів оренди землі. Проте жодних повідомлень про прийняте рішення щодо поновлення договорів оренди, зокрема заперечення у їх поновленні, на адресу ТОВ "Нові мости" не надходило.

Згодом позивачем знову було надіслано на адресу Лисівської сільської ради листи з проханням підписати додаткові угоди, які додавалися до листів, про поновлення згаданих вище договорів оренди землі, проте знову відповіді не отримано.

Водночас, з матеріалів справи вбачається, що спірні земельні ділянки передані Лисівською сільською радою в користування третім особам на підставі укладених з ними договорів оренди землі, а саме: договору оренди землі від 02.09.2020 укладеного з ТОВ "Маяк"; договору оренди землі від 02.09.2020, укладеного з АПОП "Великообухівське".

Обґрунтовуючи позовні вимоги ТОВ "Нові Мости" посилалося на порушення його переважного права на укладення договорів оренди спірних земельних ділянок на новий строк.

Східний апеляційний господарський суд погодився з висновками місцевого господарського суду про те, що у спірних правовідносинах переважне право позивача на поновлення договорів оренди дійсно було порушено відповідачем, однак відмовив у задоволенні позову з мотивів неналежності складу учасників цього спору, а саме через те, що залучені до участі у справі в якості третіх осіб ТОВ "Маяк" та АПОП "Великообухівське" мали виступати у даному провадженні співвідповідачами.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Визначення відповідачів як одного із видів суб'єктів господарського процесу є правом позивача. Проте саме суд на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені ГПК України, ураховуючи завдання господарського судочинства має визначити характер спірних правовідносин та суб'єктів, які є учасниками цих правовідносин (сторони спору), і за результатами цього вирішити відповідний спір.

Належним відповідачем є така особа, за рахунок якої можливо задовольнити позовні вимоги, тоді як неналежний відповідач – це особа, притягнута позивачем як відповідач, стосовно якої встановлено, що вона не повинна відповідати за пред'явленим позовом за наявності даних про те, що обов'язок виконати вимоги позивача лежить на іншій особі – належному відповідачеві.

Звідси належним суб'єктним складом відповідачів є склад відповідачів, який дійсно є суб'єктом порушеного, оспорюваного чи не визнаного матеріального правовідношення.

Згідно положень статті 16 ЦК України визнання правочину недійсним є одним із передбачених законом способів захисту цивільних прав та інтересів, а загальні вимоги щодо недійсності правочину передбачено статтею 215 цього ж Кодексу.

Відповідно до частини 2 статті 202 ЦК України правочини можуть бути односторонніми та дво- чи багатосторонніми (договори).

Вимоги заінтересованої особи, яка в судовому порядку домагається визнання правочину недійсним, спрямовані на приведення сторін недійсного правочину до того стану, який саме вони, сторони, мали до вчинення правочину. Власний інтерес заінтересованої особи полягає в тому, щоб предмет правочину перебував у власності конкретної особи, чи щоб сторона (сторони) правочину перебувала у певному правовому становищі, оскільки від цього залежить подальша можливість заінтересованої особи законно реалізувати свої права.

У справі за позовом заінтересованої особи про визнання недійсним договору як відповідачі мають залучатись всі сторони правочину, а тому належними відповідачами є сторони оспорюваного договору, а не одна із них.

Так, предметом позову у цій справі є, зокрема, вимоги ТОВ "Нові Мости" про визнання недійсними договорів оренди землі, що укладені відповідачем з ТОВ "Маяк" і АПОП "Великобухівське", а тому з урахуванням наведеного вище, належними співвідповідачами за такими вимогами мали бути усі зазначені особи.

Таким чином, КГС ВС погодився з висновком апеляційного господарського суду про те, що оскільки позивачем в якості відповідача було визначено лише одну із сторін оспорюваних правочинів, а залучення ТОВ "Маяк" і АПОП "Великобухівське" в якості співвідповідачів у місцевому суді не відбулося, то у задоволенні заявленого у цій частині позову належало відмовити. Також КГС ВС визнав правильним і висновок апеляційного суду про те, що повноважень самостійно залучити таких осіб в якості співвідповідачів він не має, оскільки такі процесуальні дії належить вчиняти у підготовчому провадженні господарському суду першої інстанції і лише за клопотанням позивача.

Постановою КГС ВС залишено без змін постанову Східного апеляційного господарського суду від 23.09.2021.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.01.2022 у справі № 917/2041/20 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102892024>.

8. Щодо повернення виконаного за недійсним правочином у разі, коли тільки одна із сторін здійснила його виконання

Для повернення виконаного за недійсним правочином у разі, коли тільки одна із сторін здійснила його виконання, правила статті 216 ЦК України не застосовуються, а повернення виконаного здійснюється на підставі положень глави 83 "Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави" ЦК України

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Грейн-Трансшипмент" (далі – ТОВ "Грейн-Трансшипмент") до Державного підприємства "Адміністрація морських портів України" в особі Одеської філії Державного підприємства "Адміністрація морських портів України" (далі – Одеська філія ДП "АМПУ") про визнання недійсним договору про надання комплексу послуг з організації вантажопереробки зернових вантажів та стягнення безпідставно набутих грошових коштів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між Одеською філією ДП "АМПУ" та ТОВ "Грейн-Трансшипмент" укладено договір про надання комплексу послуг з організації вантажопереробки зернових вантажів (далі – договір).

Згідно з вимогами пункту 2.2.2. договору, ТОВ "Грейн-Трансшипмент" зобов'язано завчасно (не менш ніж за 5 діб до дня заходження судна в Порт)

надавати у Головну диспетчерську Одеської філії ДП "АМПУ" заявку на надання послуг своєму судну.

На виконання договору ТОВ "Грейн-Траншипмент" сплачено на користь Одеської філії ДП "АМПУ" грошові кошти.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що оспорюваний договір суперечить положенням частини 1 статті 13 Закону України "Про захист економічної конкуренції", частині 5 статті 203 ЦК України, оскільки укладений внаслідок зловживання відповідачем своїм монопольним становищем на ринку задля безпідставного отримання додаткових, не обумовлених чинним законодавством, коштів, а послуги, що оплачувались позивачем на підставі цього договору, є нав'язаними, носять декларативний характер, адже їх вартість вже закладена у портові збори та інші послуги за державними регульованими тарифами.

В свою чергу, у зв'язку з недійсністю вказаного договору, кошти, сплачені позивачем за період з 19.06.2018 по 04.11.2020 є безпідставно набутими, а тому мають бути повернуті відповідачем в порядку статей 216, 1212 Цивільного кодексу України.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Частиною першою статті 207 ГК України чітко визначено, що господарське зобов'язання, що не відповідає вимогам закону, або вчинено з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, або укладено учасниками господарських відносин з порушенням хоча б одним з них господарської компетенції (спеціальної правосуб'єктності), може бути на вимогу однієї із сторін, або відповідного органу державної влади визнано судом недійсним повністю або в частині.

В свою чергу, статтею 215 ЦК України передбачено, що підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою - третьою, п'ятою та шостою статті 203 цього Кодексу. Недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається. У випадках, встановлених цим Кодексом, нікчемний правочин може бути визнаний судом дійсним.

Якщо недійсність правочину прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом, такий правочин може бути визнаний судом недійсним (оспорюваний правочин).

В ході розгляду цієї справи, судами попередніх інстанцій було встановлено, що оспорюваний позивачем договір було укладено внаслідок зловживання відповідачем своїм монопольним становищем на ринку, що підтверджується, зокрема, і відповідним рішенням адміністративної колегії Одеського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України.

Судами попередніх інстанцій, внаслідок застосування положень Кодексу торговельного мореплавства України, Закону України "Про морські порти України", приписів Правил надання послуг у морських портах України, затверджених наказом Міністерства інфраструктури України від 05.06.2013 № 348, Зводу звичаїв порту Одеса, затверджених наказом ДП "АМПУ" від 20.11.2015 № 233, Обов'язкових постанов

по морському порту Одеса, затверджених наказом ДП "АМПУ" від 22.12.2015 № 266, Порядку надання послуг з регулювання руху суден, затвердженого наказом Міністерства інфраструктури України від 08.05.2013 № 291 та положень постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку спеціалізованих послуг, що надаються у морському порту суб'єктами природних монополій, які підлягають державному регулюванню" від 03.06.2013 № 405 зроблено правомірний висновок про те, що діяльність з організації вантажопереробки, яка ніби то здійснюється за спірним договором не є відокремленою послугою, а є поточною діяльністю Одеської філії ДП "АМПУ", яка сплачується за встановленими тарифами і за здійснення розвантажувально-перевантажувальних робіт за варіантом "борт-борт" біля причалу або на рейді судновласник (агент) так, чи інакше сплачує, передбачені законодавством портові збори.

Здійснений судами попередніх інстанцій аналіз правовідносин сторін в ході виконання договору також підтвердив обставини того, що єдиним реальним предметом цього правочину було надання дозволу на здійснення навантажувально-розвантажувальних робіт, що взагалі не входило до переліку послуг, які надаються Одеською філією ДП "АМПУ", згідно із затвердженими вільними цінами (тарифами).

З урахуванням викладеного, судами попередніх інстанцій цілком обґрунтовано було визнано недійсним договір, як такий, що укладено з порушенням законодавства про захист економічної конкуренції та без спрямованості Одеської філії ДП "АМПУ" надавати послуги на його виконання.

Системне тлумачення абзацу першого частини першої статті 216 ЦК України та пункту 1 частини третьої статті 1212 ЦК України свідчить, що: а) законодавець не передбачив можливість здійснення односторонньої реституції; б) правила абзацу першого частини першої статті 216 ЦК України застосовуються тоді, коли відбувається саме двостороння реституція; в) в тому разі, коли тільки одна із сторін недійсного правочину здійснила його виконання, для повернення виконаного підлягають застосуванню положення глави 83 ЦК України.

Ураховуючи наведене, для повернення виконаного за недійсним правочином у разі, коли тільки одна із сторін здійснила його виконання, правила статті 216 ЦК України не застосовуються, а повернення виконаного здійснюється на підставі положень глави 83 "Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави" ЦК України.

Оскільки лише ТОВ "Грейн-Трансшипмент" було вчинено реальні дії з виконання оспорюваного договору, а саме сплачено на користь відповідача грошові кошти, то за таких обставин до спірних правовідносин підлягають застосуванню положення статті 1212 ЦК України і сплачені кошти мають бути повернуті ТОВ "Грейн-Трансшипмент", як безпідставно набуті Одеською філією ДП "АМПУ".

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.01.2022 у справі № 916/913/21 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102892023>.

9. Щодо відповідальності продавця за недоліки товару, на який надана гарантія

Гарантійний строк – це період в часі, протягом якого постачальник гарантує якість товару та можливість його використання за призначенням за умови дотримання споживачем правил експлуатації або зберігання виробу. Саме протягом вказаного строку, який за загальним правилом обчислюється з моменту передання товару покупцеві, постачальник виконує гарантійні зобов'язання, несе відповідальність за дотримання вимог щодо якості поставленого товару, які обумовлено сторонами або встановлено положеннями чинного законодавства.

Відповідальність продавця за недоліки товару може наставати у випадках, якщо недоліки виникли до передання товару покупцеві або якщо їх виникнення обумовлене причинами, що виникли до передачі товару. І, відповідно, коли недоліки товару виявлені після переходу до покупця ризику випадкової загибелі та випадкового знищення товару, саме на покупця в такому випадку покладається обов'язок доведення того, що недоліки чи їхні причини виникли до передачі йому товару.

Водночас у разі встановлення недоліків товару, на який надана гарантія щодо якості (встановлено гарантійний строк), існує презумпція вини постачальника (виробника). Тоді для звільнення себе від відповідальності саме постачальник (виробник) повинен довести, що дефекти виникли внаслідок порушення покупцем (споживачем) правил експлуатації або зберігання виробу

КГС ВС розглянув справу за позовом Міністерства оборони України (далі – Міноборони України) до Товариства з обмеженою відповідальністю "Рубін-2017" (далі – ТОВ "Рубін-2017") про виконання на користь Міноборони України гарантійних зобов'язань відповідно до умов державного контракту та усунути виявлені дефекти продукції.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між Міноборони України (замовник) та ТОВ "Рубін" (виконавець) укладено державний контракт, за умовами пункту 1 якого виконавець зобов'язується поставити замовнику з дотриманням вимог законодавства продукцію у кількості, за етапами та у строки, зазначені у специфікації продукції, що поставляється за державним оборонним замовленням, а замовник – прийняти її через вантажоодержувача, зазначеного у специфікації, та оплатити.

Згідно з підпунктом 5 пункту 22 якого виконавець зобов'язаний: протягом гарантійного строку продукції власними силами і за власний рахунок забезпечувати усунення її дефектів у погоджений із замовником строк, якщо такі дефекти не є наслідком порушення правил експлуатації.

Пунктом 30 контракту визначено, що виконавець бере на себе зобов'язання протягом гарантійного строку зберігання продукції, у разі отримання негативних результатів приймально-здавальних випробувань, власними силами та за власний рахунок усунути виявлені дефекти у погоджений сторонами строк – 30 календарних днів після письмового повідомлення замовника.

На виконання умов державного контракту ТОВ "Рубін-2017" поставлено, а Міноборони України прийнято товар та згідно з наказом останнього продукцію було допущено до експлуатації у Збройних Силах України.

Згідно з наказом Генерального штабу Збройних Сил України проведено підконтрольну експлуатацію I-V партій продукції, за результатами якої складено акт підконтрольної експлуатації, в якому зроблено висновок про необхідність припинення підконтрольної експлуатації продукції та повернення її ТОВ "Рубін-2017" у зв'язку з незадовільними показниками та результатами дії продукції.

Головним управлінням з організації виробництва боєприпасів та будівництва споруд спеціального призначення отримано висновок Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України щодо відповідності продукції, виробництва ТОВ "Рубін-2017", вимогам нормативної документації за результатами підконтрольної експлуатації, згідно з яким прийняття продукції за результатами підконтрольної експлуатації є недоцільним, продукція не відповідає вимогам ТУ У 25.4-41395288-001:2018.

На адресу ТОВ "Рубін-2017" були направлені рекламацийні акти.

Відповіді від ТОВ "Рубін-2017" на вказані рекламацийні акти Міноборони України не отримало, у зв'язку з чим на адресу ТОВ "Рубін-2017" було направлено претензію щодо відсутності відповідей на рекламачії.

Посилаючись на пункти 22, 30 контракту Міноборони України просило суд зобов'язати ТОВ "Рубін-2017" виконати на користь Міноборони України гарантійні зобов'язання відповідно до умов державного контракту та власними силами і за власний рахунок усунути виявлені дефекти продукції.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Частиною другою статті 712 ЦК України визначено, що до договору поставки застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає з характеру відносин сторін.

Згідно зі статтею 673 ЦК України продавець повинен передати покупцеві товар, якість якого відповідає умовам договору купівлі-продажу. У разі відсутності в договорі купівлі-продажу умов щодо якості товару продавець зобов'язаний передати покупцеві товар, придатний для мети, з якою товар такого роду звичайно використовується. Якщо продавець при укладенні договору купівлі-продажу був повідомлений покупцем про конкретну мету придбання товару, продавець повинен передати покупцеві товар, придатний для використання відповідно до цієї мети. У разі продажу товару за зразком та (або) за описом продавець повинен передати покупцеві товар, який відповідає зразку та (або) опису. Якщо законом встановлено вимоги щодо якості товару, продавець зобов'язаний передати покупцеві товар, який відповідає цим вимогам. Продавець і покупець можуть домовитися про передання товару підвищеної якості порівняно з вимогами, встановленими законом.

У пункті 3 державного контракту сторони унормували, що якість, комплектність і експлуатаційна документація повинні відповідати технічним умовам на продукцію та забезпечувати експлуатацію продукції в повному обсязі відповідно до призначення.

Згідно з пунктом 28 контракту якість продукції, що поставляється відповідно до контракту, гарантується ТОВ "Рубін-2017" на підставі ТУ У 25.4-41395288-001:2018 (A02AJ.C52.100000.00 ТУ).

Відповідно до статті 676 ЦК України гарантійний строк починається з моменту передання товару покупцеві, якщо інше не встановлено договором купівлі-продажу.

Частиною 6 статті 269 ГК України передбачено, що постачальник (виробник) зобов'язаний за свій рахунок усунути дефекти виробу, виявлені протягом гарантійного строку, або замінити товари, якщо не доведе, що дефекти виникли внаслідок порушення покупцем (споживачем) правил експлуатації або зберігання виробу. У разі усунення дефектів у виробі, на який встановлено гарантійний строк експлуатації, цей строк продовжується на час, протягом якого він не використовувався через дефект, а при заміні виробу гарантійний строк обчислюється заново від дня заміни.

Гарантійний строк – це період в часі, протягом якого постачальник гарантує якість товару та можливість його використання за призначенням за умови дотримання споживачем правил експлуатації або зберігання виробу. Тобто, саме протягом вказаного строку, який за загальним правилом обчислюється з моменту передання товару покупцеві, постачальник виконує гарантійні зобов'язання, несе відповідальність за дотримання вимог щодо якості поставленого товару, які обумовлено сторонами або встановлено положеннями чинного законодавства.

Відповідальність продавця за недоліки товару може наступати у випадках, якщо недоліки виникли до передання товару покупцеві або якщо їх виникнення обумовлене причинами, що виникли до передачі товару. І, відповідно, коли недоліки товару виявлені після переходу до покупця ризику випадкової загибелі та випадкового знищення товару, саме на покупця у такому випадку покладається обов'язок доведення того, що недоліки чи їх причини виникли до передачі йому товару.

Водночас, у випадку встановлення недоліків товару, на який надана гарантія щодо якості (встановлено гарантійний строк), існує презумпція вини постачальника (виробника). У такому випадку для звільнення себе від відповідальності саме постачальник (виробник) повинен довести, що дефекти виникли внаслідок порушення покупцем (споживачем) правил експлуатації або зберігання виробу.

КГС ВС дотримується висновку, що апеляційний суд цілком обґрунтовано виходив з того, що перебіг гарантійного строку на поставлену згідно контракту продукцію розпочинається з моменту його постачання позивачу і за змістом пункту 30 контракту поширюється впродовж гарантійного строку зберігання продукції.

При цьому, апеляційним судом обґрунтовано враховано, що факт невідповідності поставленої згідно з контрактом продукції, виробництва ТОВ "Рубін-2017", вимогам ТУ У 25.4-41395288-001:2018 підтверджується висновком Центрального науково-дослідного інституту озброєння ті військової техніки Збройних Сил України, у зв'язку з чим за результатом підконтрольної експлуатації I-V партії продукції, виготовленої та поставленої відповідачем, на відповідачу було направлено рекламаційний акт та претензію, які залишені останнім без відповіді та задоволення.

Ураховуючи викладене, постановою КГС ВС залишено без змін постанову Північного апеляційного господарського суду від 15.09.2021.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.01.2022 у справі № 910/18335/20 можна ознайомитись за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102891959>.

10. Щодо проведення конкурсної процедури при передачі в оренду цілісного майнового комплексу комунального підприємства в разі, якщо орендарем такого комплексу бажає стати господарське товариство, утворене представниками трудового колективу цього підприємства

Абзацом четвертим частини четвертої статті 9 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" окремо визначено перелік суб'єктів, у разі надходження заяв про оренду майна від яких оголошення про намір передати майно в оренду не розміщується і договір оренди укладається з такими заявниками без проведення конкурсу.

Господарські товариства, утворені представниками трудового колективу комунального підприємства, цілісний майновий комплекс якого передається в оренду, до переліку таких суб'єктів не входять, а тому такі товариства беруть участь у конкурсній процедурі на загальних підставах з урахуванням наявного в них переважного права на укладення договору оренди, при тому за умови, що до проведення конкурсу на право оренди майна ними орендодавцеві подано відповідні заяви про оренду майна

КГС ВС розглянув справу за позовом заступника прокурора Чернігівської області в інтересах держави в особі Чернігівської обласної ради (далі – прокурор) до Управління комунального майна Чернігівської обласної ради, Товариства з обмеженою відповідальністю "Ліки України" (далі – ТОВ "Ліки України"), за участю третьої особи – Комунального підприємства "Ліки України" (далі – КП "Ліки України") про визнання недійсними наказів і договорів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Згідно з статутом КП "Ліки України" створене в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини майна спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Чернігівської області і входить до сфери управління Управління комунального майна Чернігівської обласної ради. Засновником підприємства є Чернігівська обласна рада. Підприємство є унітарним комунальним комерційним підприємством.

На установчих зборах засновників ТОВ "Ліки України" було прийнято рішення про створення з метою оренди цілісного майнового комплексу (далі – ЦМК) КП "Ліки України" товариства з обмеженою відповідальністю. 27.09.2018 була проведена державна реєстрація ТОВ "Ліки України".

ТОВ "Ліки України" звернулося до Управління комунального майна Чернігівської обласної ради із заявою про передачу в оренду ЦМК підприємства своєму трудовому колективу.

Начальником Управління комунального майна Чернігівської обласної ради видано наказ від 08.10.2018 № 159 "Про передачу в оренду ЦМК КП «Ліки України» Чернігівської обласної ради», згідно з яким ним було прийнято рішення про укладення договору оренди з ТОВ "Ліки України" на майно спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Чернігівської області – ЦМК КП "Ліки України" (далі – наказ № 159).

11.02.2019 між Управлінням (орендодавцем) та ТОВ "Ліки України" (орендарем) укладено договір оренди ЦМК КП "Ліки України".

У подальшому між Управлінням комунального майна Чернігівської обласної ради (продавець) та ТОВ "Ліки України" (покупцем) укладений договір купівлі - продажу оборотних матеріальних активів від 11.02.2019, згідно з умовами якого, у зв'язку з укладенням договору оренди ЦМК КП "Ліки України", продавець продає, а покупець купує оборотні матеріальні активи.

Начальником Управління комунального майна Чернігівської обласної ради видано наказ щодо реорганізації КП "Ліки України" шляхом приєднання до ТОВ "Ліки України", припинення діяльності КП "Ліки України".

У подальшому, стверджуючи про незаконність проведеної процедури передачі ЦМК КП "Ліки України" в оренду ТОВ "Ліки України" з позовом звернувся прокурор.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

За статтею 5 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" орендодавцями є органи, уповноважені Верховною Радою Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування управляти майном, - щодо цілісних майнових комплексів підприємств, їх структурних підрозділів та нерухомого майна, яке відповідно належить Автономній Республіці Крим або перебуває у комунальній власності.

Згідно із абзацом першим частини першої статті 6 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" орендарями можуть бути господарські товариства, створені членами трудового колективу підприємства, його структурного підрозділу, інші юридичні особи та громадяни України, фізичні та юридичні особи іноземних держав, міжнародні організації та особи без громадянства.

Відповідно до частин першої – третьої статті 7 цього Закону ініціатива щодо оренди майна може виходити від фізичних та юридичних осіб, які можуть бути орендарями відповідно до статті 6 цього Закону, пропозиція може надходити від орендодавців, зазначених у статті 5 цього Закону. Орендодавець може оголосити про передачу майна в оренду в порядку, встановленому цим Законом.

За наявності ініціативи щодо оренди цілісного майнового комплексу орендодавець у триденний термін повинен повідомити про це трудовий колектив підприємства, його структурного підрозділу, щодо майна якого подано заяву про оренду.

Трудовий колектив протягом п'ятнадцяти днів, враховуючи день отримання повідомлення про наявність заяви (ініціативи) щодо оренди цілісного майнового комплексу підприємства, його структурного підрозділу, має право прийняти рішення про оренду цілісного майнового комплексу підприємства, його структурного підрозділу,

утворити господарське товариство та подати орендодавцю у встановленому порядку заяву щодо оренди відповідного майна.

Створене членами трудового колективу господарське товариство, у статутному (складеному) капіталі якого частка внесків членів трудового колективу становитиме відповідно до статуту товариства більш як 50 відсотків, має переважне перед іншими фізичними та юридичними особами право на укладення договору оренди цілісного майнового комплексу підприємства, його структурного підрозділу, де створене це товариство. Заява господарського товариства про намір скористатися переважним правом на укладення договору оренди подається орендодавцю до проведення конкурсу на право оренди цього майна (частина четверта статті 8 Закону України "Про оренду державного та комунального майна").

Разом з тим, Законом України "Про оренду державного та комунального майна" визначено, що після виявлення відповідної ініціативи такими господарствами та надсилання ними орендодавцеві необхідних документів, розгляду цих документів уповноваженим органом та прийняття ним відповідного рішення про надання згоди щодо укладення договору оренди, орендодавець протягом п'яти днів після погодження умов договору оренди з органом, уповноваженим управляти відповідним майном розміщує в офіційних друкованих засобах масової інформації та на веб-сайтах орендодавців оголошення про намір передати майно в оренду і повідомляє про це заявника.

У подальшому, протягом 10 робочих днів після розміщення оголошення орендодавець приймає заяви про оренду відповідного майна, а протягом трьох робочих днів після закінчення строку приймання заяв орендодавець своїм наказом ухвалює рішення за результатами вивчення попиту на об'єкт оренди. У разі якщо подано лише одну заяву, конкурс на право оренди не проводиться і договір оренди укладається із заявником. У разі ж надходження двох і більше заяв орендодавець оголошує конкурс на право оренди.

Таким чином, положеннями цього Закону чітко передбачено, що після опрацювання поданих зацікавленою особою документів, в тому числі і господарських товариств, створених представниками трудового колективу комунального підприємства, передача ЦМК комунальних підприємств в оренду здійснюється виключно за наслідками проведення конкурсної процедури, якій передують розміщення в офіційних друкованих засобах масової інформації та на веб-сайтах орендодавця оголошення про намір передати майно в оренду, подання потенційними орендарями заяв про оренду відповідного майна та прийняття наказу за результатами вивчення попиту на об'єкт оренди.

Єдиним випадком, коли конкурс на право оренди не проводиться є ситуація за якої намір щодо оренди висловлено лише одним заявником.

Абзацом 4 частини четвертої статті 9 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" окремо визначено перелік суб'єктів у разі надходження заяв про оренду майна від яких оголошення про намір передати майно в оренду не розміщується і договір оренди укладається з такими заявниками без проведення конкурсу. Проте, господарські товариства, які утворені представниками трудового колективу комунального підприємства ЦМК якого передається в оренду до переліку

таких суб'єктів не входять, а тому такі товариства беруть участь у конкурсній процедурі на загальних підставах з урахуванням наявного у них переважного права на укладення договору оренди, при тому за умови, що до проведення конкурсу на право оренди майна ними орендодавцеві подано відповідні заяви.

Отже, ухилення орендодавця – Управління комунального майна Чернігівської обласної ради від покладених на нього Законом України "Про оренду державного та комунального майна" обов'язків призвело до порушення конкурсних засад передачі комунального майна в оренду. В свою чергу ТОВ "Ліки України" дійсно має переважне перед іншими фізичними та юридичними особами право на укладення договору оренди цього ЦМК, однак за результатами конкурсу, а не в обхід нього.

Крім того відповідно до Положення про Управління комунального майна Чернігівської обласної ради, що затверджене Чернігівською обласною радою у новій редакції від 28.03.2018, управління має право виступати орендодавцем ЦМК комунальних підприємств, тобто підписувати відповідні договори, проводити конкурсні процедури і т.п., проте з названого положення жодним чином не вбачається, що Чернігівська обласна рада наділила Управління комунального майна Чернігівської обласної ради повноваженнями самостійно приймати рішення про передачу комунального майна в оренду.

Ураховуючи наведене, КГС ВС дійшов висновку, що внаслідок неправильного застосування приписів Закону України "Про оренду державного та комунального майна" та Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" суди дійшли помилкового висновку про відмову у задоволенні позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.01.2022 у справі № 927/172/19 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102735758>.

11. Щодо порядку внесення змін у договір про надання послуг із розподілу електричної енергії в разі, якщо відбулася зміна власника об'єкта (електрифікованої споруди, її частини)

Якщо відбулася зміна власника об'єкта (електрифікованої споруди, її частини), що є споживачем – стороною договору з надання послуг з розподілу електричної енергії, то на підставі заяви споживача – нового власника – до нього переходять права та обов'язки за договорами, що були вже укладені відповідно до Правил роздрібного ринку електричної енергії, затверджених постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 14.03.2018 № 312 (далі - ПРРЕЕ), з попереднім власником (якщо мало місце укладення цього договору). До відповідного договору про приєднання вносяться зміни, які стосуються зміни замовника (сторони договору), за умови, що він підтвердив незмінність технічних параметрів та вимог до категорії з надійності електропостачання об'єкта забудови, визначених у договорі про приєднання (з усіма додатками, включно з технічними умовами).

Якщо ж новий власник, повідомивши про зміну власника (об'єкта (електрифікованої споруди, її частини), не повідомив про наявність наведених змін (у тому числі, за власною ініціативою), всі умови відповідного договору (з надання послуг з розподілу електричної енергії), зокрема і така істотна умова, як величини приєднаної та дозволеної потужності об'єкта споживача електричної енергії, зберігаються в тій редакції, що існувала для попереднього власника.

У разі відповідних змін та/або їх ініціювання споживачем (замовником послуг за договором з надання послуг із розподілу електричної енергії), з огляду на те, що бездоговірне надання / отримання послуг із розподілу електричної енергії не допускається, узгодження відповідних змін та їх внесення до умов договору здійснюється за правилами частини другої статті 634 ЦК України з урахуванням особливостей, передбачених нормами пунктів 4.1.24, 4.1.26 Кодексу систем розподілу

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Луганське енергетичне об'єднання" (далі – ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання") до Товариства з обмеженою відповідальністю "Мітра Плюс" (далі – ТОВ "Мітра Плюс"), за участі третьої особи – Товариства з обмеженою відповідальністю "Рубіжанський краситель" (далі – ТОВ "Рубіжанський краситель") про визнання договору споживача про надання послуг з розподілу електричної енергії укладеним в запропонованій ним редакції та зустрічним позовом ТОВ "Мітра Плюс" про визнання договору укладеним в редакції останнього.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання" та ТОВ "Рубіжанський краситель" (споживач) укладено договір про спільне використання технологічних електричних мереж, договір про постачання електричної енергії, договір про надання послуг з компетенції перетікань реактивної електричної енергії.

У подальшому ТОВ "Мітра Плюс" придбало у ТОВ "Рубіжанський краситель" об'єкти електропідстанції, а саме частини тих струмоприймачів, стосовно яких укладений договір про постачання електричної енергії, про що повідомило ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання" листом від 11.06.2020, а також запропонувало укласти договір про надання послуг з розподілу електричної енергії. ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання" листом від 12.06.2020 повідомило про неможливість укладення договору через ненадання документів у повному обсязі згідно з пунктом 2.1.7 ПРРЕЕ.

У червні 2020 року ТОВ "Мітра Плюс" надіслало до ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання" заяву-приєднання до умов договору про розподіл електричної енергії, у відповідь на яку отримало від останнього повідомлення про неможливість укладення договору в зв'язку з ненаданням документів в повному обсязі.

Разом з тим між ТОВ "Рубіжанський краситель" та ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання" укладено додаткові угоди про розірвання з 22.07.2020 договору про надання послуг з розподілу електричної енергії, договору про надання послуг із забезпечення перетікань реактивної електричної енергії, договору про спільне використання технологічних електричних мереж.

ТОВ "Мітра Плюс" знову звернулося з листом від 20.10.2020 до ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання" з пропозицією укласти договір про надання послуг з розподілу електричної енергії. ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання" повернуто проект договору ТОВ "Мітра Плюс" з протоколом розбіжностей.

22.12.2020 року на адресу ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання" надійшов лист ТОВ "Мітра Плюс" від 18.12.2020 разом з підписаним протоколом розбіжностей та протоколом узгодження розбіжностей до договору, згідно з яким останній прийняв окремі умови протоколу розбіжностей, решта умов не прийняті.

Листом від 30.12.2020 ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання" повідомило ТОВ "Мітра Плюс", що оскільки відповідно до вимог частини сьомої статті 181 ГК України не передав в двадцятиденний строк розбіжності до суду, то договір є укладеним з урахуванням протоколу розбіжностей в редакції ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання". ТОВ "Мітра Плюс" не визнав договір укладеним в редакції ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання", посилаючись у своєму листі від 20.01.2021 на приписи частини восьмої статті 181 ГК України, вважає цей договір неукладеним, тобто таким, що не відбувся.

У зв'язку з відмовою відповідача (як споживача електроенергії) укласти з позивачем (як з оператором системи розподілу електроенергії) договір споживача про надання послуг з розподілу електричної енергії, що є обов'язковим для укладення між сторонами через недопустимість споживання електроенергії без укладення договору, в редакції, що запропонована позивачем з протоколом розбіжностей, позивач звернувся з позовом про визнання такого договору укладеним.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Спір стосується порядку здійснення договірних правовідносин щодо послуг з розподілу електричної енергії за наслідками зміни власника – набуттям ТОВ "Мітра Плюс" права на електропідстанції та електрообладнання (що належать до електрифікованих споруд (її частини) у розумінні пункту 1.1.2 ПРПЕЕ.

Сторони у цій справі належать до учасників ринку електричної енергії (пункт 96 частини першої статті 1 Закону України "Про ринок електричної енергії".

Зокрема пунктом 7 частини першої статті 4 Закону України "Про ринок електричної енергії" передбачено, що для забезпечення функціонування ринку електричної енергії укладаються договори про надання послуг з розподілу, укладення та редакція якого стала предметом спору у спірних правовідносин.

Цей договір (договір споживача про надання послуг з розподілу/передачі електричної енергії), відповідно до пункту 2.1.5 ПРПЕЕ, є публічним договором приєднання та укладається з урахуванням статей 633, 634, 641, 642 Цивільного кодексу України на основі типового договору, що є додатком 3 до цих Правил.

Однією із істотних умов та обов'язкових видів домовленостей за договором споживача про надання послуг з розподілу/передачі електричної енергії є, зокрема режими розподілу/передачі, у тому числі величини приєднаної та дозволеної потужності об'єкта споживача електричної енергії, які (умови) є предметом спору у цій справі.

Договір приєднання може бути змінений або розірваний на вимогу сторони, яка приєдналася, якщо вона позбавляється прав, які звичайно мала, а також якщо договір виключає чи обмежує відповідальність другої сторони за порушення зобов'язання або містить інші умови, явно обтяжливі для сторони, яка приєдналася. Сторона, яка приєдналася, має довести, що вона, виходячи зі своїх інтересів, не прийняла б цих умов за наявності у неї можливості брати участь у визначенні умов договору.

Якщо вимога про зміну або розірвання договору пред'явлена стороною, яка приєдналася до нього у зв'язку зі здійсненням нею підприємницької діяльності, сторона, що надала договір для приєднання, може відмовити у задоволенні цих вимог, якщо доведе, що сторона, яка приєдналася, знала або могла знати, на яких умовах вона приєдналася до договору.

Для договорів, які укладаються шляхом приєднання до умов договору, укладення договору можливе шляхом підписання заяв-приєднань, оплати виставленого рахунку, споживання будь-якого обсягу електричної енергії (за умови відсутності направлених заперечень щодо договірних умов в цілому чи частково) через особистий кабінет в електронній формі (в установленому законодавством порядку).

Крім цього, пунктом 1.2.15 ПРРЕЕ (абзац п'ятий) передбачено, що при переході права власності (користування) на об'єкт до нового власника (користувача) переходять права та обов'язки за договорами, укладеними відповідно до цих Правил.

Кодексом систем розподілу передбачено, що у разі зміни замовника (сторони договору) до договору про приєднання вносяться лише ті зміни, що стосуються зміни замовника (сторони договору), за умови, що він підтвердив незмінність технічних параметрів та вимог до категорії з надійності електропостачання об'єкта забудови, визначених у договорі про приєднання (з усіма додатками, включаючи технічні умови) (пункт 4.1.24 Кодексу систем розподілу).

У випадку зміни (за ініціативою замовника) комплексу умов та вимог до інженерного забезпечення об'єкта замовника, визначених у договорі про приєднання, а саме типу електроустановки (споживання/генерація), функціонального призначення об'єкта, точки (точок) приєднання, рівня напруги в точці приєднання, у встановленому законодавством порядку відбувається розірвання існуючого договору про приєднання та після звернення замовника із заявою про приєднання у порядку, встановленому главою 4.4 Кодексу систем розподілу, укладається новий договір про приєднання за цим об'єктом (абзац другий пункту 4.1.24 цього Кодексу).

У разі звернення власника або іншого замовника (нового власника електроустановки (об'єкта)) після розірвання договору про надання послуг з розподілу електричної енергії із попереднім власником та здійснення ОСР технічних заходів щодо відключення та фактичного від'єднання електроустановок (об'єкта) від електричних мереж після 180 календарних днів від дати розірвання відповідного договору ОСР надає послугу з приєднання в порядку, визначеному цим розділом.

Отже, якщо відбулась зміна власника об'єкта (електрифікованої споруди, її частини), що є споживачем – стороною договору з надання послуг з розподілу електричної енергії, то на підставі заяви споживача – нового власника, до нього переходять права та обов'язки за договорами, що були вже укладені відповідно

до ПРРЕЕ, тобто і права, і обов'язки за договором, укладеним з попереднім власником (якщо мало місце укладення цього договору); а до відповідного договору про приєднання вносяться відповідні зміни (що стосуються зміни замовника (сторони договору), за умови, що він підтвердив незмінність технічних параметрів та вимог до категорії з надійності електропостачання об'єкта забудови, визначених у договорі про приєднання (з усіма додатками, включаючи технічні умови).

Якщо ж новий власник, повідомивши про зміну власника (об'єкта електрифікованої споруди, її частини), між тим не повідомив про наявність наведених змін (у тому числі за власною ініціативою), всі умови відповідного договору (з надання послуг з розподілу електричної енергії), у тому числі і така істотна умова як величини приєднаної та дозволеної потужності об'єкта споживача електричної енергії, зберігаються в тій редакції, що існували для попереднього власника.

У разі ж існування відповідних змін та/або їх ініціювання споживачем (замовником послуг за договором з надання послуг з розподілу електричної енергії), враховуючи, що бездоговірне надання/отримання послуг з розподілу електричної енергії не допускається (стаття 4 Закону України "Про ринок електричної енергії"), узгодження відповідних змін та їх внесення до умов договору здійснюється за правилами частини другої статті 634 ЦК України з урахуванням особливостей, передбачених нормами пунктів 4.1.24, 4.1.26 Кодексу систем розподілу.

Ураховуючи викладене та встановлені судами обставини справи, КГС ВС дотримується висновку про існування між сторонами з червня 2020 року договірних правовідносин щодо надання послуг про розподіл електричної енергії стосовно придбаних ТОВ "Мітра Плюс" електропідстанцій на тих умовах (зокрема, щодо величини приєднаної та дозволеної потужності об'єкта споживача електричної енергії), що існували для ТОВ "Рубіжанський краситель". Подальші дії та факти, що мали місце між сторонами та третьою особою у справі: розірвання між ТОВ "Рубіжанський краситель" та ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання" договорів (зокрема, і договору про надання послуг з розподілу електричної енергії від 01.01.2019), листування між сторонами з жовтня 2020 щодо укладення та щодо редакції договору про надання послуг з розподілу електричної енергії, що є предметом спору в умовах договірних відносин між сторонами, що вже виникли, не мають юридичного значення для сторін.

У разі ініціювання позивачем та/або відповідачем змін до відповідно договору стосовно вказаної умови їх узгодження має здійснюватися, а у разі виникнення спору між сторонами в цій частині – відповідне право підлягає захисту у спосіб, передбачений правилами частини другої статті 634 Цивільного кодексу України, з урахуванням особливостей, передбачених пунктами 4.1.24, 4.1.26 Кодексу систем розподілу, та пунктів 2.1.12, 2.4.2 ПРРЕЕ (пункти 8.6, 8.7 цієї постанови).

А тому, застосований сторонами у цьому спорі спосіб захисту прав за вимогами як за первісним, так і за зустрічним позовом – щодо визнання укладеним договором з надання послуг про розподіл електричної енергії у наведених сторонами відповідних редакціях в частині умов щодо величини приєднаної та дозволеної потужності об'єкта споживача електричної енергії (відмінних від тих, що існували за договором

з третьою особою), не відповідає встановленому Законом способу захисту порушеного, як на думку ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання", так і на думку ТОВ "Мітра Плюс, права.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.01.2022 у справі № 913/567/19 (913/72/21) можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102828640>.

12. Щодо неефективного способу захисту права в разі подання самостійних позовних вимог про визнання відсутнім права у кредитора вимагати від боржника сплати боргу за кредитним договором

Вимоги про визнання відсутнім права в одного відповідача (кредитора) вимагати від другого відповідача (боржника) сплати боргу за кредитним договором є неефективним способом захисту. Вказані вимоги є вимогами про встановлення юридичних фактів та неспроможні призвести до поновлення порушених прав, а тому не можуть самостійно розглядатися в окремій справі та підлягають розгляду лише за наявності та розгляду між сторонами спору про право

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Сієста-Шоп" (далі – ТОВ "Сієста-Шоп") до Публічного акціонерного товариства комерційного банку "ПриватБанк" (далі – ПАТ КМ "ПриватБанк"), Troyon Assets Limited про зобов'язання відповідача припинити дії, спрямовані на стягнення коштів з позивача, визнання відсутнім у відповідача права на стягнення заборгованості з позивача за кредитним договором та про зобов'язання другого відповідача не вчиняти дії щодо виконання контрактів на користь першого відповідача.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ПАТ КБ "ПриватБанк" та ТОВ "Сієста-Шоп" (позичальник) укладено кредитний договір від 04.11.2016 (далі – кредитний договір).

ПАТ КМ "ПриватБанк" було надіслано на адресу ТОВ "Сієста-Шоп" повідомлення від 07.09.2017 в якому повідомлено, що позичальником порушено зобов'язання за кредитним договором станом на 04.09.2017, у зв'язку з чим встановлено ТОВ "Сієста-Шоп" термін повернення кредиту – 20.10.2017.

Проте ТОВ "Сієста-Шоп" вважає, що у ПАТ КБ "ПриватБанк" відсутнє право на стягнення коштів за кредитним договором, оскільки рішенням Правління Національного банку України від 05.10.2016 ПАТ "ПриватБанк" зобов'язано розробити план реструктуризації (трансформації) кредитного портфеля; зазначає що виконав своє зобов'язання щодо надання на забезпечення вказаного кредитного договору майнових прав на товари шляхом укладення договору застави за договорами поставки, проте ПАТ КБ "ПриватБанк" взяті на себе зобов'язання щодо переоформлення застав, не виконав, а, тому виникненню заборгованості за кредитним договором сприяла безпосередньо неналежна поведінка кредитора.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, позивач вказує, що виконання зобов'язання за кредитним договором наразі є неможливим, оскільки трансформація кредитного

портфеля не закінчена, а тому просить суд зобов'язати припинити ПАТ КБ "ПриватБанк" дії, спрямовані на стягнення коштів з нього за кредитним договором, та визнати відсутнім у ПАТ КБ "ПриватБанк" права на стягнення заборгованості за кредитним договором. Просить зобов'язати Troyon Assets Limited, який також був майновим поручителем за кредитними зобов'язаннями, не вчиняти дій за договорами застави на користь ПАТ КБ "ПриватБанк".

Закриваючи провадження у справі, суди попередніх інстанцій виходили з того, що заявлені позовні вимоги у цій справі не можуть бути самостійним предметом розгляду, не призводять до поновлення порушених прав та не можуть самостійно розглядатися в окремій справі, а підлягають розгляду лише під час вирішення спору про стягнення грошових коштів за кредитним договором. Суди дійшли висновку про те, що провадження у вказаній справі підлягає закриттю на підставі пункту 1 частини першої статті 231 ГПК України.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Згідно з пунктом 1 частини другої статті 16 ЦК України та частиною другою статті 20 ГК України одним зі способів захисту цивільного права є визнання наявності чи відсутності прав, якими можуть бути, зокрема визнання права власності чи інших речових прав на певне майно, визнання права авторства на твір науки, літератури, мистецтва чи таке інше, тобто ухваленням рішення про визнання чи відсутність права повинен вирішуватися спір по суті.

При цьому особа, заявляючи позов та обираючи спосіб захисту, повинна дбати про те, щоб резолютивна частина рішення, в якій остаточно закріплюється висновок суду щодо вимог позивача, могла бути виконана в процесі виконавчого провадження у справі, адже у кінцевому результаті ефективний засіб повинен забезпечити поновлення порушеного права, а у разі неможливості такого поновлення – гарантувати особі можливість отримання нею відповідного відшкодування.

Разом з тим, у контексті вищенаведеного КГС ВС зазначає, що позивачем обрано неефективний спосіб захисту, оскільки вимоги про визнання відсутнім права в одного відповідача (кредитора) вимагати від другого відповідача (боржника) сплати боргу за кредитним договором, є вимогами про встановлення юридичних фактів та неспроможні призвести до поновлення порушених прав, а тому вказані вимоги позивача не можуть самостійно розглядатися в окремій справі та підлягають розгляду лише при існуванні та розгляді між сторонами спору про право, про що правильно вказали суди попередніх інстанцій.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.01.2022 у справі № 910/23527/17 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102797697>.

13. Щодо порядку заміни члена наглядової ради, який є представником акціонера

Положення абзацу другої частини першої статті 57 Закону України "Про акціонерні товариства" у системному зв'язку з положеннями абзацу другої частини шостої та сьомої статті 53 цього Закону слід розуміти так, що підстава, визначена в пункті 5 (здійснення письмового повідомлення про заміну члена наглядової ради, який є представником акціонера), є одночасно як самостійною підставою для припинення повноваження члена наглядової ради (що реалізуються в будь-який час із власної волі акціонера), так і тим процесуальним та процедурним механізмом, за допомогою якого акціонер реалізує своє право на заміну члена наглядової ради в разі припинення повноважень з об'єктивних причин, які перебувають поза волею акціонера (пункти 1–4). Реалізація членом наглядової ради акціонерного товариства свого права припинити повноваження за власним бажанням жодним чином не виключає право акціонера здійснити заміну свого представника без рішення загальних зборів та не обмежує таке право певним строком (зокрема, двома тижнями з дня подання відповідної заяви). Акціонер, представник якого припинив свої повноваження члена наглядової ради відповідно до пункту 1 частини першої статті 57 Закону України "Про акціонерні товариства", залишає за собою право призначити нового представника на заміну того, що припинив повноваження за власним бажанням, протягом загального строку, на який обрано наглядову раду.

Акціонер не бере участь безпосередньо в ухваленні рішення наглядовою радою про обрання (призначення), усунення, відсторонення, відкликання членів виконавчого органу товариства, але має право оскаржувати такі рішення, якщо вони прийняті з порушенням порядку ухвалення та меж компетенції неправомочними членами наглядової ради й за відсутності підстав, визначених статутом та Законом. Таке право не залежить від кількості акцій, що належить акціонеру

Судова палата для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_2 до Акціонерного товариства "Хмельницькобленерго" (далі – АТ "Хмельницькобленерго"), треті особи - Фонд державного майна України (далі – ФДМУ), ОСОБА_1 про визнання незаконною заміни членів Наглядової ради АТ "Хмельницькобленерго" (далі – Наглядова рада) – представників акціонера Держави Україна в особі ФДМУ, визнання недійсним рішення Наглядової ради АТ "Хмельницькобленерго".

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ФДМУ є акціонером, який володіє простими акціями АТ "Хмельницькобленерго", що становить 70,0089% його статутного капіталу.

ОСОБА_2 також є акціонером, який володіє частиною простих акцій АТ "Хмельницькобленерго".

Наказом ФДМУ від 28.02.2020 замінено ОСОБА_9 та ОСОБА_6 – представників акціонера – Держави Україна в особі ФДМУ у складі Наглядової ради на представників ОСОБА_10 та ОСОБА_11; припинено повноваження відкликаних членів Наглядової ради ОСОБА_9 та ОСОБА_6 .

ОСОБА_6 та ОСОБА_9 звернулися до АТ "Хмельницькобленерго" із заявами від 01.04.2020, в яких повідомили про своє бажання припинити повноваження членів Наглядової ради.

22.04.2020 на адресу АТ "Хмельницькобленерго" надійшов лист ФДМУ від 16.04.2020, у якому було зазначено про повторне повідомлення про заміну представників акціонера у складі Наглядової ради.

28.04.2020 Наглядова рада, на засіданні якої були присутні: голова ОСОБА_12 та члени – ОСОБА_13, ОСОБА_7, ОСОБА_11, ОСОБА_10 (були відсутні – ОСОБА_8, ОСОБА_14), прийняла рішення: про припинення виконання ОСОБА_2 обов'язків Генерального директора АТ "Хмельницькобленерго", припинення його повноважень у складі дирекції та розірвання укладеного з ним контракту; вирішено обрати ОСОБА_1 виконуючим обов'язки Генерального директора АТ "Хмельницькобленерго".

Згідно з витягом з ЄДР від 02.06.2020 керівником АТ "Хмельницькобленерго" значиться ОСОБА_2 .

Позовні вимоги обґрунтовано зокрема тим, що оскаржуване рішення Наглядової ради від 28.04.2020 прийнято неповноважним складом за відсутності кворуму, оскільки ФДМУ здійснив заміну членів Наглядової ради вже після того, як вони припинили повноваження за власним бажанням.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

За частиною першою статті 51 Закону України "Про акціонерні товариства" наглядова рада акціонерного товариства є колегіальним органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства і в межах компетенції, визначеної статутом та цим Законом, здійснює управління акціонерним товариством, а також контролює та регулює діяльність виконавчого органу.

Відповідно до пункту 8 частини другої статті 52 цього Закону обрання та припинення повноважень голови і членів виконавчого органу є виключною компетенцією наглядової ради.

Згідно з частиною третьою статті 99 ЦК України повноваження члена виконавчого органу можуть бути в будь-який час припинені або він може бути тимчасово відсторонений від виконання своїх повноважень.

Акціонер не бере участь безпосередньо у прийнятті рішення Наглядовою радою про обрання (призначення), усунення, відсторонення, відкликання членів виконавчого органу цього товариства, але має оскаржувати такі рішення, якщо вони прийняті з порушенням порядку прийняття та меж компетенції, неправомочними членами Наглядової ради та за відсутності підстав, визначених статутом та Законом, оскільки право акціонера на участь в управлінні, що реалізується у такому разі через діяльність компетентного органу, є складовою корпоративного права, і на захист цього права поширюються гарантії, передбачені частиною четвертою статті 13, статтею 41 Конституції України.

Таке право не залежить від кількості акцій, що належить акціонеру, оскільки відповідно до частини першої статті 25 Закону України "Про акціонерні товариства" кожною простою акцією акціонерного товариства її власнику – акціонеру надається однакова сукупність прав, включаючи права на участь в управлінні акціонерним

товариством; отримання дивідендів; отримання у разі ліквідації товариства частини його майна або вартості частини майна товариства; отримання інформації про господарську діяльність акціонерного товариства.

З цих підстав, колегія суддів КГС ВС відхилила заперечення ФДМУ, що оскаржуване рішення Наглядової ради про припинення повноважень та призначення виконуючого голови виконавчого органу не порушує права та інтереси акціонера.

З огляду на те, що повноважність Наглядової ради та правомочність засідання визначається кількістю членів Наглядової ради, повноваження яких дійсні (частина дванадцята статті 53, абзац перший частини другої статті 55 Закону України "Про акціонерні товариства"), а також беручи до уваги, що у такому разі право акціонера на участь в управлінні реалізується не безпосередньо, а через діяльність компетентного органу, КГС ВС вважає, що акціонер має право оскаржувати в судовому порядку відповідне рішення Наглядової ради, посилаючись на те, що участь в ньому брали члени, які не набули повноваження в установленому порядку, зокрема, з підстав порушення процедури заміни.

При цьому, із системного тлумачення абзацу першого частини першої, частини сьомої статті 53 Закону України "Про акціонерні товариства" вбачається, що повноваження члена Наглядової ради, призначеного акціонером на заміну іншого, дійсні з моменту отримання акціонерним товариством письмового повідомлення від акціонера, представником якого є відповідний член Наглядової ради, але так само обмежуються загальним трирічним строком. Такий строк обраховується з моменту обрання загальними зборами члена Наглядової ради, на заміну якого була призначена нова кандидатура.

Верховний Суд вважає, що норму абзацу першого частини сьомої статті 53 Закону України "Про акціонерні товариства", яка визначає, що у разі заміни члена Наглядової ради – представника акціонера, повноваження відкликаною члена наглядової ради припиняються, а новий член Наглядової ради набуває повноважень з моменту отримання акціонерним товариством письмового повідомлення від акціонера (акціонерів), представником якого є відповідний член Наглядової ради, треба тлумачити з урахуванням норми абзацу другого частини шостої статті 53 цього Закону, оскільки остання містить загальне правило, що член Наглядової ради, обраний як представник акціонера або групи акціонерів згідно з частиною п'ятою цієї статті, може бути замінений таким акціонером або групою акціонерів у будь-який час.

Законодавець використовує тут займенник "будь-який", і це означає, що акціонер має право реалізувати це право протягом всього часу в межах загального строку повноважень членів Наглядової ради, обраного загальними зборами.

Та обставина, що конструкція абзацу другого частини першої статті 57 Закону України "Про акціонерні товариства" визначає, що письмове повідомлення члена Наглядової ради про припинення повноважень за його бажанням (пункт 1) та повідомлення акціонера про заміну члена Наглядової ради, який є представником акціонера (пункт 5), є самостійними підставами для припинення повноважень члена Наглядової ради без рішення загальних зборів, не свідчить, що такі підстави є взаємовиключними.

Колегія суддів КГС ВС вважає, що положення абзацу другою частини першої статті 57 Закону України "Про акціонерні товариства" у системному зв'язку з положеннями абзацу другою частини шостої та частини сьомої статті 53 цього Закону слід розуміти так, що підстава, визначена у пункті 5 (здійснення письмового повідомлення про заміну члена Наглядової ради, який є представником акціонера), є одночасно як самостійною підставою для припинення повноваження члена Наглядової ради (що реалізуються у будь-який час з власної волі акціонера), так і тим процесуальним та процедурним механізмом, за допомогою якого акціонер реалізує своє право на заміну члена Наглядової ради у разі припинення повноважень з об'єктивних причин, які знаходяться поза волею акціонера (пункти 1-4).

З цих підстав КГС ВС доходить висновку, що реалізація членом Наглядової ради свого права припинити повноваження за власним бажанням жодним чином не виключає право акціонера здійснити заміну свого представника без рішення загальних зборів та не обмежує таке право певним строком (зокрема двома тижнями). Акціонер, представник якого припинив свої повноваження члена Наглядової ради за власним бажанням відповідно до пункту 1 частини першої статті 57 Закону України "Про акціонерні товариства", залишає за собою право на участь в діяльності поточного складу Наглядової ради, надане відповідним рішенням про обрання відповідного складу, шляхом призначення нової кандидатури представника на заміну того, що припинив повноваження.

З огляду на викладене колегія суддів КГС ВС для забезпечення єдності судової практики з питання реалізації акціонером права на заміну члена Наглядової ради, який є представником акціонера, відступає від висновків щодо застосування норм частин шостої та сьомої статті 53, частини першої статті 57 Закону "Про акціонерні товариства" у подібних правовідносинах, що викладені у постановах КГС ВС від 16.09.2021 у справі №910/3917/20 та від 11.02.2021 у справі № 924/344/20.

Колегія суддів КГС ВС вважає, що ФДМУ законно здійснив заміну членів Наглядової ради, останні мали повноваження брати участь у засіданні Наглядової ради, як представники ФДМУ, та були правомочними приймати усі рішення, що належать до компетенції Наглядової ради.

Водночас, оскільки позов у справі заявлено не лише з підстав відсутності правомочного складу Наглядової ради, а й з підстав порушення порядку прийняття рішення про припинення повноважень голови виконавчого органу АТ "Хмельницькобленерго" та призначення нового виконуючого обов'язки, й такі аргументи не розглядалися в судах попередніх інстанцій, обставини, на які позивач посилався як на підставу своїх вимог, не перевірялися, й подані на підтвердження цих обставин докази не досліджувалися, постановою КГС ВС скасовані рішення Господарського суду Хмельницької області від 17.12.2020 та постанова Північно-західного апеляційного господарського суду від 16.04.2021, а справу передано на новий розгляд до Господарського суду Хмельницької області.

Детальніше з текстом постанови судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 22.12.2021 у справі № 924/641/20 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102220045>.

14. Щодо можливості заперечувати в суді належність, допустимість та достовірність акта перевірки як доказу встановлених порушень у разі недотримання адміністративної процедури оскарження акта перевірки

Недотримання процедури оскарження акта перевірки, визначеної пунктом 2.15 Порядку контролю за виконанням умов договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації державними органами приватизації, затвердженого наказом ФДМУ від 10.05.2012 № 631, та пунктом 3.10 Порядку оскарження результатів перевірки виконання умов договору купівлі-продажу об'єкта приватизації у державному органі приватизації, затвердженого наказом ФДМУ від 07.04.2005 № 878, не позбавляє сторону процесу можливості заперечувати в суді належність, допустимість та достовірність акта перевірки як доказу встановлених порушень

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Фонду державного майна України (далі – ФДМУ) до Товариства з обмеженою відповідальністю “Вест Енергоінвест” (далі – ТОВ “Вест Енергоінвест”), Товариства з обмеженою відповідальністю “ФГІ” (далі – ТОВ “ФГІ”), третя особа – Публічне акціонерне товариство “Дніпровський машинобудівний завод” (далі – ПАТ “Дніпровський машинобудівний завод”) про розірвання договору купівлі – продажу та повернення пакета акцій.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ФДМУ та ТОВ “Вест Енергоінвест” укладений договір купівлі-продажу пакета акцій ПАТ “Дніпровський машинобудівний завод” за конкурсом (далі – договір).

ФДМУ проведено перевірку стану виконання умов договору ТОВ “Вест Енергоінвест”, за результатами якої встановлені обставини його неналежного, на думку ФДМУ, виконання. За результатами перевірки 01.03.2018 ФДМУ складено акт поточної перевірки виконання умов договору купівлі – продажу пакета акцій ПАТ “Дніпровський машинобудівний завод” (далі – акт перевірки), який останній не оскаржував.

Ураховуючи встановлені порушення умов договору, ФДМУ звернувся до суду з позовом про його розірвання та повернення пакета акцій.

Відмовляючи у задоволенні позову, суди попередніх інстанцій зазначили, що ФДМУ не були додержані вимоги Порядку № 631 щодо дотримання процедури проведення перевірки і оформлення результатів проведеної перевірки. Акт перевірки не створює жодних правових наслідків у вигляді виникнення, зміни чи припинення будь-яких прав ТОВ “Вест Енергоінвест”, тобто не змінює стану його суб'єктивних прав та не створює жодних додаткових обов'язків.

ФДМУ у касаційній скарзі зазначає, що суди попередніх інстанцій не дослідили чи були оскаржені ТОВ “Вест Енергоінвест” висновки ФДМУ, викладені в акті перевірки, чи був цей акт скасований, чи є дійсним. При цьому вказує, що недотримання визначеної законодавством процедури оскарження акта перевірки позбавляє відповідача права висловлювати свої заперечення, а суду – надавати їм оцінку в межах цієї справи.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до пункту 2.15 Порядку № 631 у разі незгоди власника або керівника підприємства з висновками, зробленими представником державного органу приватизації в акті, їх оскарження здійснюється згідно з Порядком № 878.

Порядок № 878 (у редакції станом на час виникнення спірних правовідносин; втратив чинність згідно з наказом ФДМУ від 18.10.2018 № 1329) визначає як власник об'єкта приватизації, придбаного за договором купівлі-продажу, та/або підприємство, майно або акції якого є об'єктом купівлі-продажу за зазначеним договором, а також інша фізична або юридична особа може оскаржити результати перевірки виконання умов договору купівлі-продажу, здійсненої державним органом приватизації (пункт 1.1 Порядку № 878).

Суди попередніх інстанцій встановили, що у матеріалах справи відсутні докази про оскарження акта від 01.03.2018 поточної перевірки виконання умов договору і відповідно докази про його скасування повністю чи частково або залишення його без змін. При цьому встановлені численні порушення під час перевірки виконання умов договору, здійсненої ФДМУ, та відсутність доказів щодо оскарження спірного акта не перешкоджає стороні навести свої заперечення щодо такого акта, а суду – надати їм оцінку у цій справі.

Відповідно до приписів частини першої статті 14 ГПК України суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках. Збирання доказів у господарських справах не є обов'язком суду, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

Позивач, звертаючись до суду з позовною заявою, на виконання у тому числі приписів статті 74 ГПК України, зобов'язаний довести наявність порушених його прав та законних інтересів, а суд, у свою чергу, перевірити доводи та докази, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, і в залежності від встановленого вирішити питання про наявність чи відсутності підстав для захисту прав позивача.

Акт перевірки – це документ, в якому зафіксовано факти та оціночні судження осіб, що її проводили, тому до акта можуть пред'являтися ті вимоги, що стосуються, доказів.

Водночас суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також вірогідність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), який міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів) (стаття 86 ГПК України).

Наведена процесуальна норма зобов'язує суд у кожному конкретному випадку оцінювати наявні докази в їх сукупності, з урахуванням повноти встановлення всіх обставин справи, які необхідні для правильного вирішення спору.

ОП КГС ВС зазначила, що та обставина, що ТОВ “Вест Енергоінвест” не оскаржено до комісії органу приватизації акта перевірки (і відповідно рішення комісії до суду) щодо порядку проведення та висновків перевірки, викладених в акті, відповідно до пункту 2.15 Порядку № 631 та пункту 3.10 Порядку № 878, з огляду на приписи статей 13, 14, 86 ГПК України, не позбавляють останнього як сторону судового процесу у спорі про розірвання договору заперечувати як дотримання ФДМУ порядку проведення перевірки, так і достовірність зафіксованих актом порушень. Адже до предмета доказування у спорі про розірвання договору купівлі-продажу об’єкта приватизації через допущені його стороною порушення, крім суто факту проведення перевірки, входить й доведення наявності (або ж відсутності) порушень, зафіксованих в акті, аргументи сторін щодо чого мають бути оцінені судом на підставі наданих доказів.

При цьому посилення на відсутність реалізації учасником процедури приватизації права на оскарження результатів перевірки виконання умов договору купівлі – продажу об’єкта приватизації в окремому, у тому числі і судовому, порядку, слід вважати порушенням загального порядку дослідження акта перевірки як доказу відповідно до процесуального законодавства.

Законодавством не встановлено ані презумпції правомірності акта по факту його неоскарження, ані того, що зафіксовані у ньому суб’єктивні висновки ФДМУ є обставинами, які звільняють від доказування відповідно до процесуального закону. У спорах щодо оскарження акта, яке (оскарження) є правом сторони вчинити спробу уникнути подальших юридичних конфліктів з приводу наслідків складання акта, який є належним і допустимим доказом для звернення ФДМУ до суду (оскільки непроведення перевірки позбавляє права такого звернення), і у спорах про розірвання договору не є тотожними предмети доказування, – в останніх доводиться не тільки факт перевірки і зафіксовані в ньому обставини, а й об’єктивність останніх з точки зору доведеності підстав істотного порушення умов договору.

Наведене кореспондує припису, закріпленому в пункті 1.2 Порядку № 878, за змістом якого встановлені цим нормативним актом положення не забороняють заявнику вживати інших заходів щодо захисту своїх прав згідно із законодавством без звернення до органу приватизації.

Крім того, за змістом пункту 3.10 Порядку № 878 у разі незгоди заявника з рішенням комісії (прийнятим за результатами розгляду заяви про оскарження результатів перевірки виконання умов договору купівлі-продажу об’єкта приватизації) заявник має право оскаржити його в судовому порядку.

Звідси обрання певного засобу правового захисту (оскарження акта перевірки до органу приватизації або ж заперечення об’єктивності викладених в акті перевірки обставин у судовому процесі) є правом, а не обов’язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує. Інше тлумачення наведених положень законодавства обмежує можливість реалізації права на судовий захист.

З огляду на викладене ОП КГС ВС дотримується висновку, що недотримання процедури оскарження акта перевірки, визначеної пунктом 2.15 Порядку № 631 та пунктом 3.10 Порядку № 878, не позбавляє сторону процесу можливості заперечувати

в суді належність, допустимість та достовірності акта перевірки як доказу встановлених порушень.

Звідси касаційна скарга ФДМУ є необґрунтованою, ОП КГС ВС не знаходить підстав для скасування судових рішень судів попередніх інстанцій.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 21.01.2022 у справі № 904/2524/19 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102973772>.

15. Щодо порядку обчислення початку перебігу безоплатної доби зберігання вантажу при нарахуванні збору за зберігання вантажу в разі затримки вагонів на станції призначення

Аналіз положень пункту 46 Статуту залізниць України та пункту 8 Правил зберігання вантажів свідчить про те, що всі вантажі, які прибувають на станцію призначення, зберігаються безкоштовно протягом доби, проте порядок обчислення початку безкоштовного строку залежить виключно від причин несвоєчасного вивантаження вантажу.

Належним і допустимим доказом на підтвердження факту настання відповідних подій – затримок вагонів на станції – є акт загальної форми «ГУ-23», складений згідно з додатком № 6 до Правил користування вагонами і контейнерами

КГС ВС розглянув справу за позовом Залізниці до Приватного акціонерного товариства «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» (далі – ПРАТ "ММК ІМ. ІЛЛІЧА") про стягнення заборгованості зі сплати за користування вагонами, збору за зберігання вантажу, плати за охорону вантажу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між Залізницею та ПРАТ "ММК ІМ. ІЛЛІЧА" (власник колії) укладено договір про експлуатацію залізничної під'їзної колії ПРАТ "ММК ІМ. ІЛЛІЧА" (далі – Договір експлуатації).

17.01.2021 на станцію призначення "Маріуполь-Сортувальний" зі станції формування (відправлення) "Волноваха" прибув потяг № 3317. У складі потягу знаходились 54 вагони з вантажем.

Ураховуючи умови пункту 6 Договору експлуатації, ПРАТ "ММК ІМ. ІЛЛІЧА" мало забрати спірні вагони з п'ятої колії станції «Маріуполь-Сортувальний» своїм локомотивом протягом 4-х годин після закінчення передавальних операцій. Увесь склад потягу № 3317 з передавальної колії станції "Маріуполь-Сортувальний" забрано ПРАТ "ММК ІМ. ІЛЛІЧА" з загальним часом простою 53 вагонів 75 годин 55 хвилин, а 1 вагону – 75 годин 10 хвилин, що відповідачем не заперечується і підтверджено актом загальної форми від 21.01.202 та актом про затримку вагонів від 21.01.2021 (підписаний представником вантажоодержувача із зауваженням такого змісту: "Провини одержувача у зазначених обставинах немає").

За час знаходження вагонів на місцях загального користування (коліях станції) Залізницею були нараховані ПРАТ "ММК ІМ. ІЛЛІЧА": плата за користування 42 власними

вагонами, яка внесена до відомості плати за користування вагонами. ПРАТ "ММК ІМ. ІЛЛІЧА" нараховані суми не визнало і зазначило, що ці суми будуть розглянуті в претензійному порядку. Причини відхилення не зазначено. У подальшому претензію Залізниці відхилило як безпідставну.

Позов обґрунтовано тим, що з вини ПРАТ "ММК ІМ. ІЛЛІЧА" допущено затримку 54 вагонів на коліях станції "Маріуполь-Сортувальний", у зв'язку з чим виникли підстави для нарахування додаткових зборів і плат, заявлених до стягнення.

Частині позовних вимог відмовлено; в іншій частині рішення залишено без змін.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Причиною спору зі справи в оскаржуваній частині стало питання про наявність чи відсутність підстав для стягнення збору за зберігання вантажу, нарахованого перевізником вантажоодержувачу внаслідок затримки ним вагонів на станції призначення.

Обов'язки, права і відповідальність залізниць, а також підприємств, організацій, установ і громадян, які користуються залізничним транспортом визначені Статутом залізниць України, відповідно до пункту 48 якого визначено, що одержувач зобов'язаний прийняти і вивезти зі станції вантаж, що надійшов на його адресу. Терміни вивезення і порядок зберігання вантажів установлюються Правилами. Вантажі, що прибули, зберігаються на станції безкоштовно протягом доби. Цей термін обчислюється з 24-ої години дати вивантаження вантажу (контейнера) засобами залізниці або з 24-ої години дати подачі вагонів під вивантаження засобами одержувача. За зберігання вантажу на станції понад зазначений термін справляється плата, встановлена тарифом.

Відповідно до пунктів 4, 5 Правил зберігання вантажів перевезень пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України (далі – Правил за зберігання вантажів) термін граничного зберігання починається з моменту вивантаження вантажу (контейнера з вагона) засобами залізниці або з моменту подачі вагона під вивантаження засобами одержувача. Якщо одержувач не вивіз вантаж з місця загального користування у терміни, встановлені пунктом 46 Статуту залізниць України, з нього стягується плата за зберігання вантажу, встановлена тарифом, незалежно від того, чиїми засобами здійснюється охорона вантажу.

Згідно з пунктом 8 цих Правил збір за зберігання вантажів у вагонах (контейнерах) у разі затримки їх з вини одержувача (відправника) після закінчення терміну безоплатного зберігання сплачується незалежно від місця затримки (на станції призначення та на підходах до неї, на прикордонних, припортових станціях тощо). Термін безоплатного зберігання обчислюється: якщо на станції призначення вивантаження здійснюється засобами: залізниці - з 24-ої години дати вивантаження вантажів; одержувача - з 24-ої години дати подавання вагонів під вивантаження; при переадресуванні - після двох годин з моменту повідомлення про прибуття вантажу; при затримці - з моменту затримки.

За приписами пунктів 8, 9 Правил користування вагонами і контейнерами, затверджених наказом Міністерства транспорту України від 25.02.1999 № 13, у разі затримки вагонів на станції з причин, які залежать від вантажовласника, складається

акт загальної форми, який підписується представниками станції і вантажовласника. В акті вказується час (у годинах та хвилинах) початку і закінчення затримки вагонів та їх номери. Про затримку вагонів і контейнерів з вини вантажовласника на підходах до станції призначення залізниця видає наказ (додаток 4). Наказ підписується посадовою особою, визначеною начальником залізниці. Облік затриманих на підходах вагонів здійснюється станцією, на якій вони простоюють, на підставі акта про затримку вагонів, що складається станцією.

Тобто Залізницею належними та допустимими доказами – актом загальної форми від 21.01.2021, актом про затримку вагонів від 21.01.2021 доведено затримку вагонів, що встановлено судом першої інстанції та не спростовано за результатами перегляду справи в апеляційному порядку.

Аналіз положень пункту 46 Статуту залізниць України та пункту 8 Правил зберігання вантажів дозволяє дійти висновку про те, що всі вантажі, які прибувають на станцію призначення, зберігаються безкоштовно протягом доби, проте порядок обчислення початку безкоштовного строку залежить виключно від причин несвоєчасного вивантаження вантажу. З огляду на те, що позивачем доведена затримка вантажу, термін безкоштовного зберігання варто обчислювати після спливу 4-х годин, передбачених умовами пункту 6 Договору експлуатації.

Отже, місцевий господарський суд дійшов правильних висновків, що у спірному випадку збір за зберігання вантажу потрібно нараховувати після спливу однієї безоплатної доби, відлік якої починається після спливу 4-х годин.

КГС ВС погодився, що розрахунок заявленого до стягнення збору за зберігання вантажу, здійснений Залізницею виходячи із зазначеного алгоритму обрахування безоплатної доби та сукупного часу затримки вагонів, місцевим господарським судом перевірено та визнано арифметично вірним, у зв'язку з чим суд першої інстанції дійшов правомірного та обґрунтованого висновку про задоволення позову в цій частині.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 28.04.2022 у справі № 905/829/21 можна ознайомитися за посиланням – <http://reestr.court.gov.ua/Review/104115437>.

16. Щодо оплати медичних послуг гемодіалізу, які надавав заклад охорони здоров'я на виконання програми з надання медичної допомоги хворим нефрологічного профілю поза межами дії договорів про надання медичних послуг

Держава та місцеві органи влади в особі уповноважених розпорядників бюджетних коштів зобов'язані оплачувати вартість лікування закладу охорони здоров'я, який надав, зокрема, медичні послуги з проведення гемодіалізу на виконання міської та обласної програм із надання медичної допомоги хворим нефрологічного профілю навіть за період поза межами дії договорів про надання цих медичних послуг

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Фрезеніус Медикал Кер Україна" (далі – ТОВ "Фрезеніус Медикал Кер Україна") до Комунального некомерційного підприємства "Третій Черкаський

міський центр первинної медико-санітарної допомоги" (далі – КП "Третій Черкаський міський ЦПМСД"), третя особа – Черкаська міська рада про стягнення заборгованості за фактично надані медичні послуги з гемодіалізу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Черкаської обласної ради № 34-5/VI від 19.09.2014 була затверджена обласна програма "Надання медичної допомоги хворим нефрологічного профілю" на 2014-2017 роки", дію якої було продовжено рішенням Черкаської обласної ради до 31.12.2020.

Вказаною обласною програмою було підтверджено провідну роль ТОВ "Фрезеніус Медикал Кер Україна" у забезпеченні медичної допомоги хворим на хронічну хворобу нирок V стадії, що є підставою для виділення бюджетних коштів та укладення договорів.

Рішенням Черкаської міської ради №2-1569 від 15.09.2015 було затверджено міську програму "Забезпечення амбулаторного лікування хворих нефрологічного профілю мешканців міста Черкаси та переселенців з південно-східних областей України у 2015 році" та список осіб, що потребують такого лікування у медичному закладі ТОВ "Фрезеніус Медикал Кер Україна", якою передбачено оформлення договірних відносин з ТОВ "Фрезеніус Медикал Кер Україна" на підставі Закону України "Про здійснення державних закупівель".

На виконання зазначених програм, між КП "Третій Черкаський міський ЦПМСД" (платник) та ТОВ "Фрезеніус Медикал Кер Україна" (постачальник) уклалися договори про надання медичних послуг.

На виконання умов договорів про надання медичних послуг ТОВ "Фрезеніус Медикал Кер Україна" надало процедури гемодіалізу, які Комунальне некомерційне підприємство "Третій Черкаський міський центр первинної медико-санітарної допомоги" прийняло та оплатило їх.

Разом з цим, після завершення дії договорів про надання медичних послуг ТОВ "Фрезеніус Медикал Кер Україна" продовжило надавати пацієнтам послуги гемодіалізу, які відповідачем не оплачені.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

У цій справі спірним є питання щодо наявності/відсутності підстав для стягнення з КП "Третій Черкаський міський ЦПМСД" на користь ТОВ "Фрезеніус Медикал Кер Україна" заборгованості за послуги, які надавалися позивачем поза межами дії укладених з відповідачем договорів про надання медичних послуг.

Обов'язок надання позивачем хворим нефрологічного профілю, які є мешканцями м. Черкаси, процедур гемодіалізу у спірні періоди, ґрунтується на обов'язках ТОВ "Фрезеніус Медикал Кер Україна", як закладу охорони здоров'я, передбачених положеннями статей 5, 7, 8, 18, 35-3 Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я", його публічними зобов'язаннями перед хворими на ниркову недостатність V стадії, які отримують медичну допомогу у медичному центрі позивача на виконання затвердженої рішенням Черкаської обласної ради обласної програми "Надання медичної допомоги хворим нефрологічного профілю" на 2014-2017 роки", продовженої рішеннями Черкаської обласної ради до 31.12.2020.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що відповідач не скасовував направлень пацієнтів до медичного закладу позивача, не повідомляв позивача про необхідність припинення надання медичних послуг, не оспорював та не вживав дій щодо виключення своєї участі у Програмі з надання медичної допомоги хворим нефрологічного профілю. Крім того, відсутні докази скасування рішень міської ради про затвердження та продовження вказаних вище обласної та міської програм.

Встановлені судами попередніх інстанцій обставини справи свідчать про те, що відповідачу було відомо про строки обласної програми в цій сфері охорони здоров'я, про характер медичних послуг з гемодіалізу (безперервність, життєво необхідність і пожиттєвість), про необхідність надання таких послуг пацієнтам, а відтак і продовження з позивачем відносин з надання медичних послуг.

Матеріалами справи підтверджується, що після закінчення строків укладених сторонами договорів відповідач надалі через деякий час (спірні періоди) укладав з позивачем нові договори щодо надання медичних послуг, таким чином не розриваючи з позивачем відносин з надання направленим пацієнтам послуг гемодіалізу.

У спірні періоди ТОВ "Фрезеніус Медикал Кер Україна" безперервно надавало послуги лікування методом гемодіалізу одним і тим самим пацієнтам, яким надав послуги за договорами про надання медичних послуг.

Господарські відносини ТОВ "Фрезеніус Медикал Кер Україна" і КП "Третій Черкаський міський ЦПМСД" поєднані з публічним обов'язком та гарантіями держави в особі органів державної влади та місцевого самоврядування (які є учасниками обласної та міської програм) гарантувати і забезпечувати пацієнтів послугами високоспеціалізованої медичної допомоги. Відмова відповідача оплачувати фактично надані послуги суперечить меті та положенням обласної та міської програм.

За встановлених обставин справи та норм чинного законодавства, ОП КГС ВС погодилася з висновком суду першої інстанції про обов'язок КП "Третій Черкаський міський ЦПМСД" провести повний розрахунок із ТОВ "Фрезеніус Медикал Кер Україна" за фактично надані медичні послуги з гемодіалізу у спірні періоди.

При цьому ОП КГС ВС виходила з того, що відповідач фактично допускав бездіяльність щодо належного виконання вимог Закону України "Про публічні закупівлі" в частині дотримання процедур вказаного Закону, після закінчення дії договорів до переукладення, що в протилежному випадку мало б наслідком укладення відповідних договорів щодо надання медичних послуг хворим на ниркову недостатність, які є життєво необхідними для таких хворих

Крім того, ОП КГС ВС погодилась з доводами позивача, що висока вартість і необхідність безперервного отримання пацієнтами процедур зобов'язує державу та місцеві органи влади створювати покращені умови для ефективного і доступного медичного обслуговування. Тому держава та місцеві органи влади в особі уповноважених розпорядників бюджетних коштів зобов'язані оплачувати вартість лікування закладу охорони здоров'я, який надав послуги направленим хворим.

Ураховуючи, що людина, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, з огляду на специфіку медичних послуг методом гемодіалізу,

ОП КГС ВС погодилася з висновками суду першої інстанції про наявність підстав для задоволення позову.

Аналогічна правова позиція щодо застосування зазначених вище положень Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" у подібних правовідносинах викладена у постановках КГС ВС від 20.06.2018 у справі № 925/1833/15 та від 06.10.2021 у справі № 925/1546/20 і ОП КГС ВС не вбачає підстав для відступлення від цих висновків.

Постановою ОП КГС ВС скасовано постанову Північного апеляційного господарського суду від 15.06.2021 та залишено в силі рішення Господарського суду Черкаської області від 23.02.2021.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 21.01.2022 у справі № 925/1545/20 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103281556>.

17. Щодо підстав зняття арешту з майна боржника

Арешт з майна боржника має бути знятий виконавцем тільки в разі, якщо вчинення виконавчих дій зупинено з підстави, передбаченої пунктом 10 частини першої статті 34 Закону України "Про виконавче провадження"

КГС ВС розглянув справу за позовом Публічного акціонерного товариства "Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України" (далі – ПАТ "НАК "Нафтогаз України") до Публічного акціонерного товариства "Дніпровська теплоелектроцентраль" (далі – ПАТ "Дніпровська теплоелектроцентраль") про стягнення 3 % річних та інфляційних втрат.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням господарського суду Дніпропетровської області від 11.11.2015 позов задоволено, на примусове виконання рішення суду виданий наказ.

На виконання цього наказу відкрито виконавче провадження та державним виконавцем винесено постанову від 14.01.2016 про накладення арешту на все майно боржника, оголошення заборони на його відчуження.

За заявою ПАТ "Дніпровська теплоелектроцентраль" постановою державного виконавця від 12.12.2018 зупинено виконавче провадження з підстав, передбачених пунктом 12 частини першої статті 34 Закону України "Про виконавче провадження".

Боржник направив до виконавчої служби заяву про зняття арешту, накладеного постановою державного виконавця від 14.01.2016 з підстав, передбачених пунктом 10 частини першої статті 34 та частини 4 статті 35 Закону України "Про виконавче провадження" у зв'язку із включенням боржника до Реєстру теплопостачальних та теплогенеруючих організацій, підприємств централізованого водопостачання та водовідведення, що беруть участь у процедурі врегулювання заборгованості за спожиті енергоносії (далі – Реєстр) відповідно до Закону України "Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення

за спожиті енергоносії" згідно з наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово - комунального господарства України № 308 від 23.11.2017.

Виконавча служба у своєму листі зазначила про відсутність підстав для зняття арешту з майна боржника.

ПАТ "Дніпровська теплоелектроцентрально" звернулося зі скаргою на бездіяльність державного виконавця, у якій просило, зокрема: визнати протиправною бездіяльність виконавчої служби щодо відмови, вчинення дій по зняттю арешту з майна накладеного постановою від 14.01.2016; зобов'язати посадових осіб виконавчої служби вчинити дії щодо зняття арешту накладеного постановою від 14.01.2016, у тому числі внести відомості про зняття арешту з майна до відповідних державних реєстрів.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Головним питанням цього спору є те, чи є обставина включення боржника до Реєстру підставою для зняття арешту з його майна у разі, якщо зупинення виконавчого провадження відбулося не з підстави, передбаченої пунктом 10 частини першої статті 34 цього Закону України "Про виконавче провадження".

Статтею 56 Закону України "Про виконавче провадження" передбачено, що арешт майна (коштів) боржника застосовується для забезпечення реального виконання рішення. Арешт на майно (кошти) боржника накладається виконавцем шляхом винесення постанови про арешт майна (коштів) боржника або про опис та арешт майна (коштів) боржника. Арешт накладається у розмірі суми стягнення з урахуванням виконавчого збору, витрат виконавчого провадження, штрафів та основної винагороди приватного виконавця на все майно боржника або на окремі речі.

При цьому положеннями частини 4 статті 19 цього Закону саме на сторони виконавчого провадження покладено обов'язок невідкладно письмово повідомити виконавцю, зокрема про виникнення обставин, що обумовлюють обов'язкове зупинення вчинення виконавчих дій.

Проте, як вбачається зі змісту постанови державного виконавця від 12.12.2018, відповідач повідомив орган виконавчої служби тільки про одну з існуючих щодо нього підстав для зупинення вчинення виконавчих дій – включення до переліку об'єктів великої приватизації державної власності, що підлягають приватизації. Вказана обставина і стала підставою для зупинення виконавцем вчинення виконавчих дій відповідно до пункту 12 частини першої статті 34 Закону України "Про виконавче провадження".

Також згідно з абзацом 2 частини другої статті 59 цього Закону виконавець зобов'язаний зняти арешт з коштів на рахунку боржника не пізніше наступного робочого дня з дня надходження від банку документів, які підтверджують, що на кошти, які знаходяться на рахунку, заборонено звертати стягнення згідно із цим Законом, а також у випадку, передбаченому пунктом 10 частини 1 статті 34 цього Закону.

Отже, арешт з майна боржника має бути знятий виконавцем тільки у випадку, якщо вчинення виконавчих дій зупинено з підстави, передбаченої пунктом 10 частини першої статті 34 Закону України "Про виконавче провадження", тобто можливість зняття арешту залежить саме від підстави зупинення виконавчого провадження.

Оскільки у даному випадку виконавче провадження зупинено з іншої підстави, яка передбачена пунктом 12 частини 1 статті 34 Закону України "Про виконавче провадження", передумови для зняття арешту з майна боржника відсутні.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.01.2022 у справі № 904/7875/15 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102735978>.

18. Щодо правил обчислення строку для звернення із скаргою на дії (бездіяльність) державного виконавця та наслідків його пропуску

Стягувач, який подав до відповідного органу заяву про вчинення певних виконавчих дій, однак не отримав задоволення своїх вимог, вважається обізнаним про ймовірність порушення його прав у виконавчому провадженні незалежно від того, чи отримав він від державного виконавця певні документи виконавчого провадження або відповіді. У разі неподання стороною у справі клопотання / заяви про поновлення встановленого пунктом "а" частини першої статті 341 ГПК України строку для подання скарги на бездіяльність державної виконавчої служби суд залишає відповідну скаргу без розгляду, що водночас не позбавляє сторону права повторно звернутись із цією скаргою, подавши, з урахуванням частини першої статті 119 ГПК України, клопотання про поновлення строку для подання скарги у виконавчому провадженні за правилами частини другої статті 341 ГПК України

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Публічного акціонерного товариства "Черкасиобленерго" (далі – ПАТ "Черкасиобленерго") до Публічного акціонерного товариства "АЗОТ" (далі ПАТ – "АЗОТ") про стягнення боргу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Господарського суду Черкаської області від 04.12.2014, залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 24.02.2015 позов задоволений частково. На примусове виконання зазначеного судового рішення виданий судовий наказ від 16.03.2015.

Ухвалою Господарського суду Черкаської області від 18.03.2016 задоволено заяву ПАТ "Азот" про визнання наказу таким, що не підлягає виконанню.

19.04.2017 старший державний виконавець відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України (далі – ДВС) прийняв постанову про закінчення, на підставі пункту 5 частини першої статті 39 Закону України "Про виконавче провадження", виконавчого провадження з примусового виконання судового наказу від 16.03.2015.

У іншій судовій справі рішенням Господарського суду міста Києва визнано недійсним договір про переведення боргу від 23.01.201, укладений між ПАТ – "АЗОТ", ПАТ "Холдингова компанія "Енергомережа" та ПАТ "Черкасиобленерго".

У зв'язку з цим ухвалою Господарського суду Черкаської області Господарського суду Черкаської області від 20.11.2018, залишеною без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 20.03.2019, задоволено заяву прокуратури

Черкаської області про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали від 18.03.2016; скасовано цю ухвалу (про визнання судового наказу таким, що не підлягає виконанню) та відмовлено у задоволенні заяви ПАТ "Азот" про визнання наказу таким, що не підлягає виконанню.

ПАТ "Черкасиобленерго" (стягувач) звернулося до ДВС з листом від 01.07.2019 про скасування постанови про закінчення виконавчого провадження з виконання судового наказу від 16.03.2015 та відновлення виконавчого провадження.

У подальшому 17.01.2020 ПАТ "Черкасиобленерго" звернулося до суду у цій справі зі скаргою на бездіяльність ДВС, дізнавшись при підготовці відповіді на лист від 11.01.2020 прокуратури Черкаської області (щодо інформування про стан примусового виконання судового рішення у цій справі) про те, що заява від 01.07.2019 стосовно скасування постанови про закінчення виконавчого провадження державним виконавцем не розглянута, а виконавче провадження не відновлено.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Судами встановлено, що звернення ПАТ "Черкасиобленерго" зі скаргою на бездіяльність ДВС обумовлено невиконанням цим органом вимоги ПАТ "Черкасиобленерго" про скасування постанови про закінчення виконавчого провадження з виконання судового наказу та вимоги про відновлення відповідного виконавчого провадження, що призвело до порушення прав останнього як стягувача у цьому виконавчому провадженні.

За порівняльного аналізу змісту термінів "дізнався" та "повинен був дізнатися", що містяться у положеннях статті 341 ГПК України, ОП КГС ВС доходить висновку про презумпцію обов'язку особи знати про стан своїх прав у виконавчому провадженні; доведення факту, через який сторона не знала про порушення свого права і саме з цієї причини не звернулася за його захистом до суду, недостатньо.

Під час визначення початку перебігу строку звернення до суду із скаргою на дії (бездіяльність) суб'єкта, закріпленого у частині першій статті 341 ГПК України, необхідно враховувати поведінку скаржника (чи мав він реальну можливість (повинен був) дізнатися про стверджуване ним порушення його прав, вчинені ним дії, направлені на з'ясування стану виконавчого провадження тощо).

А тому стягувач, який подав до відповідного органу заяву про вчинення відповідних виконавчих дій, однак не отримав задоволення своїх вимог, вважається обізнаним про ймовірність порушення його прав у виконавчому провадженні незалежно від того, чи отримав він від державного виконавця певні документи виконавчого провадження або відповіді.

У зв'язку із викладеним та враховуючи встановлені судами обставини: звернення ПАТ "Черкасиобленерго" як стягувача 01.07.2019 листом до ДВС із вимогами про скасування постанови про закінчення виконавчого провадження з виконання судового наказу у цій справі та про відновлення виконавчого провадження (із зазначеними в обставинах справи доданими документами), ОП КГС ВС, з урахуванням абзацу 3 частини першої статті 28 Закону України "Про виконавче провадження", а також з урахуванням термінів поштового обігу кореспонденції дійшов висновку,

що позивач міг розраховувати на отримання постанови про відновлення виконавчого провадження з виконання судового наказу не пізніше 15.07.2019.

У зв'язку із цим саме з цієї дати ПАТ "Черкасиобленерго" мало дізнатися, як визначено у статті 341 ГПК України, про стверджуване ним порушення його права у спірних правовідносинах – у виконавчому провадженні з виконання судового наказу у цій справі, тоді як в силу наведеної презумпції обов'язку особи знати про стан своїх прав у виконавчому провадженні у суду відсутні підстави застосовувати інший підхід в обчисленні строку, визначеного пунктом "а" частини першої статті 341 ГПК України.

Крім цього, ОП КГС ВС звернула увагу на те, що за відсутності клопотання, із зазначенням в ньому поважних причин пропуску скаржником строку подання скарги у виконавчому провадженні, встановленого пунктом "а" частини першої статті 341 ГПК України, з урахуванням положень частини першої статті 119 цього кодексу, за змістом якої, виходячи також із закріпленого ГПК України принципу диспозитивності у господарському процесі (стаття 14), ініціатива порушення питання щодо поновлення процесуального строку належить учаснику провадження у справі, за відсутності якої у суду відсутні підстави вирішувати питання про поновлення вказаного строку, оскільки суд позбавлений права на цю процесуальну ініціативу.

Ураховуючи, що ПАТ "Черкасиобленерго" у цій справі не порушувало питання про поновлення процесуального строку для звернення зі скаргю у виконавчому провадженні за правилами частини другої статті 341 ГПК України, а відповідно і щодо поважності пропуску цього строку, тому суд першої інстанції, як і апеляційний суд не могли розглянути та не розглядали у спірних правовідносинах відповідні питання, не ухвалювали рішення щодо поновлення процесуального строку для звернення зі скаргю у виконавчому провадженні.

Зважаючи на викладене, а також факт неподання ПАТ "Черкасиобленерго" у цій справі клопотання/заяви про поновлення встановленого пунктом "а" частини першої статті 341 ГПК України строку для подання скарги на бездіяльність ДВС, ОП КГС ВС погоджується з рішенням апеляційного суду про залишення вказаної скарги без розгляду, що водночас, не позбавляє позивача права повторно звернутись з цієї скаргю, подавши, з урахуванням частини першої статті 119 ГПК України, клопотання про поновлення строку для подання скарги у виконавчому провадженні за правилами частини другої статті 341 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 04.02.2022 у справі № 925/308/13-г можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103281549>.

19. Щодо вручення судових документів нерезидентам

У разі якщо у відносинах України з іноземною державою діють одночасно і двосторонній, і багатосторонній міжнародні договори (один чи декілька) і в жодному з них не встановлено пріоритету застосування одного з них щодо тих самих питань, під час вручення документів суд може керуватися процедурою вручення, передбаченою у будь-якому із цих договорів.

Угода між Україною та Республікою Кіпр про правову допомогу в цивільних справах від 06.09.2004 не виключає застосування Конвенції про вручення за кордоном судових або позасудових документів у цивільних або комерційних справах 1965 року. Ухвала суду апеляційної інстанції про відкриття апеляційного провадження підлягає врученню всім учасникам справи, у тому числі відповідачам-нерезидентам.

Судові документи можуть не відправлятися за кордон для вручення у разі, якщо іноземна юридична особа: має представника на території України, призначеного відповідно до вимог ГПК України; має офіційне представництво на території України. Обов'язок із перекладу судових документів, які підлягають врученню відповідно до вимог Конвенції покладається на заінтересовану сторону. Водночас вимога щодо перекладу судових документів, які підлягають врученню за кордоном, може не застосовуватися, якщо в суду є підстави вважати, що відповідач володіє українською мовою (тобто мовою запитуючого суду)

КГС ВС розглянув справу за позовом ОСОБА_1 до Приватного акціонерного товариства "Авдіївський коксохімічний завод", Компанії "Barlenco LTD", Компанії "Metinvest B.V." про визнання правочину недійсним, застосування наслідків недійсності правочину, стягнення збитків.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Донецької області від 01.09.2021 зупинено провадження у справі до набрання законної сили рішенням у іншій судовій справі.

Ухвалою Східного апеляційного господарського суду відкрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_1 на зазначену ухвалу Господарського суду Донецької області. Водночас зупинено провадження з розгляду апеляційної скарги ОСОБА_1 до виконання судового доручення про вручення судового документу чи повідомлення про неможливість такого вручення Компанії "Metinvest B.V.".

В обґрунтування касаційної скарги ОСОБА_1 зазначає, що суд апеляційної інстанції неправильно розтлумачив Конвенцію про вручення за кордоном судових або позасудових документів у цивільних або комерційних справах 1965 року, безпідставно зупинив провадження у справі, безпідставно зобов'язав скаржника перекласти процесуальні документи, чим поклав на нього значні фінансові витрати, зупинив розгляд справи на невизначений строк.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

На міжнародному рівні питання вручення документів за кордоном регулюють міжнародні договори, сторонами яких є Україна, Республіка Кіпр та Королівство Нідерланди: Конвенція з питань цивільного процесу 1954 року; Конвенція про вручення за кордоном судових або позасудових документів у цивільних або комерційних справах 1965 року (приєднання України на підставі Закону від 19.10.2000 №2052-III; дата набуття чинності для України 01.12.2001) (далі – Конвенція).

Щодо вручення документів в Республіці Кіпр також діє двостороння Угода між Україною та Республікою Кіпр про правову допомогу в цивільних справах від 06.09.2004 (ратифікована Законом №2910-IV від 22.09.2005, дата набуття чинності для України 18.03.2006).

У разі, якщо у відносинах України з іноземною державою діють одночасно і двосторонній, і багатосторонній міжнародні договори (один чи декілька) і в жодному з них не встановлено пріоритету застосування одного з них щодо одних і тих самих питань, під час вручення документів суд може керуватися процедурою вручення, передбаченою у будь-якому з цих договорів.

У статті 22 Конвенції зроблено застереження, що ця Конвенція замінює положення статей 1 – 7 Конвенції з питань цивільного процесу 1954 року для осіб, що підписали обидві конвенції. Отже, Конвенція з питань цивільного процесу 1954 року не підлягає застосуванню у цій справі.

Угода між Україною та Республікою Кіпр про правову допомогу в цивільних справах від 06.09.2004 не виключає застосування Конвенції.

Суд апеляційної інстанції обрав Конвенцію, а не Угоду між Україною та Республікою Кіпр про правову допомогу в цивільних справах як міжнародний договір, який підлягає застосуванню. Судова практика свідчить про правомірність застосування обох вищевказаних міжнародних договорів при визначенні судами порядку вручення документів.

Конвенція застосовується у всіх випадках, коли судовий документ направляється за кордон для вручення.

Конвенція не визначає, які саме документи підлягають врученню. Питання про те, чи повинен певний документ підлягати врученню вирішується законодавством тієї країни, в якій розглядається справа. Конвенція не застосовується, якщо закон передбачає відправлення повідомлення, але не вимагає його вручення.

Відповідно до норм ГПК всі судові рішення (ухвали, постанови суду) підлягають врученню учасникам процесу.

Згідно з частиною четвертою статті 252 ГПК України в ухвалі про відкриття апеляційного провадження зазначається строк для подання учасниками справи відзиву на апеляційну скаргу та вирішується питання про витребування матеріалів справи. Якщо разом з апеляційною скаргою подано заяви чи клопотання, суд в ухвалі про відкриття апеляційного провадження встановлює строк, протягом якого учасники справи мають подати свої заперечення щодо поданих заяв чи клопотань, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

Суд апеляційної інстанції оскаржуваною ухвалою відкрив провадження у справі та встановив учасникам справи строк у 10 днів з дати вручення ухвали для подання відзиву на апеляційну скаргу, заяв, клопотань, пояснень.

Отже, ухвала суду апеляційної інстанції про відкриття апеляційного провадження відповідно до вищевказаних вимог ГПК України підлягала врученню всім учасникам справи, у тому числі відповідачам – нерезидентам. Вручення зазначеної ухвали апеляційного суду мало відбуватися відповідно до вимог Конвенції.

У Практичному керівництві до Конвенції зазначається, що суд кожної країни відповідно до національного законодавства визначає, чи підлягає документ відправленню за кордон. Звертається увага на те, що національна належність, місцезнаходження юридичної особи – нерезидента не є вирішальним для застосування Конвенції.

Водночас в Україні існує усталена судова практика, що судові документи можуть не відправлятися за кордон для вручення у разі, якщо іноземна юридична особа: має представника на території України, призначеного відповідно до вимог ГПК України; має офіційне представництво на території України.

Суд апеляційної інстанції встановив, що відповідачі – нерезиденти не мають представників чи зареєстрованих представництв на території України.

Також відсутність формального повідомлення відповідачів – нерезидентів створює ризики подальшого скасування рішення або може стати підставою для відмови у визнанні та примусовому виконанні таких рішень за кордоном.

Крім цього, зі змісту статей 120 та 242 ГПК України вбачається, що надсилання судом відповідних процесуальних документів юридичній особі – відповідачу здійснюється за адресою його місцезнаходження, яка вказується позивачем в позовній заяві. Суд не може за власною ініціативою направити судовий документ на іншу адресу (це буде суперечити принципам змагальності, диспозитивності).

Отже, суд апеляційної інстанції обґрунтовано ухвалив рішення надіслати ухвалу про відкриття апеляційного провадження за адресами відповідачів у Республіці Кіпр та Королівстві Нідерландів, вказаними самим позивачем.

Пунктом «а» ст.10 Конвенції передбачено, якщо запитувана держава не заперечує, то ця Конвенція не обмежує можливості надсилати судові документи безпосередньо поштою особам, які перебувають за кордоном.

Згідно з інформацією, розміщеною на офіційному сайті Гаазької конференції з міжнародного приватного права (www.hcch.net) Республіка Кіпр та Королівство Нідерландів заявили, що вони не заперечують проти способів передачі документів, передбачених ст.10(а) Конвенції.

Суд має право обрати канал вручення документів з урахуванням вимог Конвенції. Основний та альтернативні канали є рівнозначними, тому суд з урахуванням принципу пропорційності (конкретних обставин справи) має обирати відповідний канал вручення документів.

КГС ВС вважає, що Конвенція підлягає застосуванню для вручення ухвали апеляційного суду, але Компанія "Metinvest B.V." має бути повідомлена про розгляд цієї справи судом апеляційної інстанції через альтернативний канал, передбачений ст.10(а) Конвенції, тобто шляхом надсилання безпосередньо поштою ухвали суду на адресу компанії. Цей канал дозволить зберегти розумний баланс між приписами щодо належного повідомлення відповідачів та розгляду справи у розумні строки.

Перелік документів, вручення яких здійснює суд, визначається національним законодавством (у цій справі – ГПК України).

Згідно з ГПК України відповідачам в порядку, передбаченому ст.10(а) Конвенції мала бути відправлена ухвала суду про відкриття апеляційного провадження. ГПК не передбачає обов'язок суду направляти відповідачам також апеляційну скаргу, прохання про вручення за кордоном судових або позасудових документів; підтвердження про вручення судових документів; короткий виклад документа, що підлягає врученню.

На учасника процесу не може бути покладений обов'язок відправки судових документів, вручення яких відповідно до ГПК України входить в функції суду.

КГС ВС звернув увагу на питання перекладу документів, які направляються відповідачу для вручення за кордоном відповідно до ст.10(а) Конвенції, зазначивши таке.

Відповідно до усталеної практики ВС обов'язок з перекладу судових документів, які підлягають врученню відповідно до вимог Конвенції покладається на заінтересовану сторону. Якщо обсяг таких документів є значним, то такі витрати можуть становити значний тягар для позивача.

Вимога щодо перекладу судових документів міститься у статті 5 Конвенції, яка не поширюється на вручення документів поштовими каналами відповідно до статті 10(а) Конвенції.

У Практичному керівництві роз'яснюється, що альтернативні канали передачі в принципі не потребують перекладу документів, що підлягають врученню згідно з Конвенцією. Водночас міститься застереження, що суди мають враховувати те, що якщо вручені документи не були перекладені, то в подальшому може бути відмовлено у визнанні та примусовому виконанні рішення іноземного суду.

В Україні згідно з усталеною судовою практикою суди застосовують більш суворі вимоги до повідомлення нерезидентів, аніж передбачено Конвенцією, вимагаючи перекладу таких судових документів мовою країни, де будуть вручатися документи. Водночас вимога щодо перекладу судових документів, які підлягають врученню за кордоном, може не застосовуватися, якщо у суду є підстави вважати, що відповідач володіє українською мовою (тобто мовою запитуючого суду).

У цій справі відповідачі входять до складу міжнародної холдингової групи "Метінвест" українського походження, єдиним кінцевим бенефіціаром якої є громадянин України – ОСОБА_2, що дозволяє дійти висновку про те, що всі відповідачі вірогідно володіють українською мовою.

Отже, КГС ВС погодився з доводами скаржника про можливість направлення судових документів, які згідно з вимогами Конвенції підлягають врученню компаніям "Barlenco LTD" та "Metinvest B.V.", українською мовою.

Відповідно до п.4 ч.1 ст.228 ГПК суд може за заявою учасника справи, а також з власної ініціативи зупинити провадження у справі у разі звернення із судовим дорученням про надання правової допомоги або вручення виклику до суду чи інших документів до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави.

Оскільки у цій справі відсутня необхідність звертатися із судовим дорученням про вручення виклику до суду чи інших документів до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави, то відсутні підстави для зупинення провадження у справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.04.2022 у справі № 905/830/21 можна ознайомитися за посиланням – <http://reestr.court.gov.ua/Review/104164904>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна судова практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень – квітень 2022 року / Упоряд. суддя-секретар судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності Дроботова Т. Б., правове управління (ІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2022. – 62 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua